

Ramiza Smajić

MIGRACIJE I BOSANSKI EJALET
1683–1718.

Ramiza Smajić

MIGRACIJE I BOSANSKI EJALET: 1683-1718.

HISTORIJSKE MONOGRAFIJE

Knjiga 24

Izdavač:

Univerzitet u Sarajevu — Institut za historiju
Podgaj 6, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
<http://www.iis.unsa.ba>

Glavni i odgovorni urednik:

Dr. Safet Bandžović

Recenzenti:

Prof. dr. Dragi Gjorgiev

Dr. Senad Hasanagić

ISBN 978-9958-649-54-7

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu
Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH
pod ID brojem 52640262

UNIVERZITET U SARAJEVU – INSTITUT ZA HISTORIJU

Ramiza Smajić

MIGRACIJE I
BOSANSKI EJALET
1683–1718.

SARAJEVO, 2022.

Ova knjiga je doktorska disertacija koja je pod radnim naslovom *Migracijski tokovi, društveno-političke prilike u Bosanskom ejaletu (1683.-1718.)* odbranjena na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 28.02.2019. godine, pred komisijom u sastavu: prof. dr. Vjeran Kursar, predsjednik, prof. dr. Kornelija Jurin-Starčević, član, prof. dr. Robert Skenderović, član, a pod mentorstvom prof. dr. Nenada Moaćanina.

To je u isto vrijeme bio naučnoistraživački projekat u sklopu plana i programa rada Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu.

Mojej porodici

SADRŽAJ

UVOD.....	11
1. BOSANSKI EJALET, FORMIRANJE, ADMINISTRATIVNI I VOJNI PRIKAZ.....	29
1.1. Vojna organizacija	35
2. STANJE U OSMANSKOJ DRŽAVI, RATOVI I PRILIKE NA PROSTORU BOSANSKOG EJALETA 1683–1718.	41
2.1. Ugovor o miru u Srijemskim Karlovcima 1699. godine i nove ejaletske granice	55
3. DRUŠTVENA STRUKTURA U BOSANSKOM EJALETU	75
3.1. Konfesionalna slika	77
3.2. Vlasi u društvenoj strukturi Bosanskog ejaleta	92
3.3. Jevreji u društvenoj strukturi Bosanskog ejaleta.....	95
4. MIGRACIJE 1683–1718.	99
4.1. Migracijski talasi nakon 1683. godine	102
4.2. Dolazak Jevreja u Sarajevo 1683. godine	109
4.3. Mletačko osvajanje Novog i progon muslimanskog stanovništva	111
4.3.1. Raseljavanje stanovništva Novog i Risna 1687. godine	115
4.3.2. Muhadžiri iz Novog i Risna grade Nikšić.....	122
4.4. Ugarsko i mletačko poticanje iseljavanja kršćana; odjeci Velike seobe u Ejaletu.....	123

4.5. Migracijski valovi do 1690. godine	133
4.6. Seoba katolika iz Hercegovine 1693. godine.....	137
4.7. Odjeci seobe nakon austrijskog prodora do Sofije	138
4.8. Seobe u “Carske zemlje”	141
4.9. Unutrašnje migracije do kraja XVII stoljeća	150
4.10. Migracijska kretanja nakon 1699. godine	151
4.11. Nastavak mletačkog poticanja iseljavanja nemuslimana iz Bosanskog ejaleta na mletački teritorij do 1718. godine	154
4.12. Dovođenje Karadaglija na Glasinac 1714. godine.....	156
4.13. Migracije 1716–1718. godine.....	157
4.14. Fenomen višestrukih migracija.....	159
4.15. Rijetke situacije povratka muslimana u ranija obitavališta.....	164
4.16. Povratak dijela nemuslimana na prostor Bosanskog ejaleta	165
5. NASILNO PREVJERAVANJE	169
5.1. Pokršćavanje muslimanskog stanovništva na nekadašnjem teritoriju Bosanskog ejaleta.....	170
5.2. Odnos prema vjerskim objektima.....	177
6. VEZA MIGRACIJA I HAJDUČIJE; UZROCI I POSLJEDICE.....	183
7. FAKTORI RASTA I OPADANJA BROJA STANOVNIŠTVA; SVAKODNEVNICA U GRADSKOM, I SEOSKOM OKRUŽENJU.....	191
7.1. Posljedice kuge i drugih epidemija	193
7.2. Život u višekonfesionalnim gradskim sredinama; primjer Sarajeva	197

7.3. Trgovina	200
7.4. Primjer Tešnja	202
7.5. Nikšić kao muhadžirski centar	205
7.6. Trendovi u gradnji stambenih i javnih objekata u Ejaletu; vakufi u okolnostima velikih događanja	206
7.7. Iz života na selu	212
7.7.1. Migracijski procesi i agrarne prilike	213
7.8. Prihvat i zbrinjavanje doseljenog stanovništva po Ejaletu.....	219
 8. KONTROVERZE POJAVE I, RAZVOJA BUDUĆIH ETNIČKIH I KULTURNIH IDENTITETA U EJALETU	 225
8.1. Problematična imenovanja Drugog i etničkog, prisutna u govoru kroz prošlost	 242
8.1.1. Pojam <i>Kiptije</i>	243
8.1.2. Pojam <i>Vlasi</i>	251
8.1.3. Pojam <i>balija</i>	254
8.1.4. Pojam <i>škutor</i>	256
8.1.5. Pojam <i>Grci</i>	259
8.1.6. Pojam <i>bekijaš</i>	262
8.1.7. Pojam <i>Šokac</i>	263
 9. SUSRETI TRADICIJA, SVOJATANJA	 267
 ZAKLJUČAK	 291
 SUMMARY	 299
 ÖZET	 307
 PRILOG	 315

KRATICE	331
IZVORI I LITERATURA.....	333
Objavljeni izvori.....	335
Literatura	337
Članci	346
Internet stranice	356
IMENSKI INDEKS.....	357
IZVODI IZ RECENZIJA.....	381
O AUTORICI.....	389

UVOD

Glavni predmet istraživanja rada bili su migracijski tokovi i društveno-političke okolnosti, koje su u razdoblju 1683–1718. godine dovele do radikalnih promjena na demografskoj karti Bosanskog ejaleta. Masovni i kontinuirani pokreti, izazvani nizom političkih, društvenih, ekonomskih i drugih faktora, ali i dinamičkim karakterom serhata/krajine, do danas su među istraživačima tretirani samo parcijalno i pretežno u kontekstu vojnih aktivnosti Osmanske Države, unutar koje se nalazio Bosanski ejalet. Višestoljetno trajanje ove upravne jedinice, promjene u geografskom području, stalna raznolikost etničkih i kulturnih obilježja populacije, te brojne teškoće u pristupu primarnoj povijesnoj građi, razlog su što balkanska historiografija istraživanje u/iseljavanja, progona i izbjeglištva povezuje samo s izgradnjom i predstavljanjem nacionalnog identiteta, kao i tipiziranjem kategorija populacije. Odstupajući od tradicionalno jednodimenzionalnog i monoperspektivnog načina istraživanja, ovo djelo, zahvaljujući interdisciplinarnom i interkulturalnom pristupu i komparativnoj historijsko-demografskoj i kulturnohistorijskoj metodologiji pokušava rasvijetliti specifičnu kulturnu i ekonomsku evoluciju populacije u migracijskim tokovima u određenom društveno-političkom kontekstu.

Dosadašnja neistraženost ove problematike omogućila je stvaranje interpretativne paradigme o progonu pripadnika manjih konfesionalnih zajednica od strane većih, predodžbu o progonima izazvanim samo ekonomskim razlozima i koje su provodili osmanski osvajači. Savremena naučna istraživanja su, međutim, usmjerena na ispitivanje zapostavljene svakodnevnice, osnove i nivoa tolerancije,

prožimanje kultura koje dalje prirodno evoluiraju u jedan novi, ali opet nestatičan oblik. Nasuprot uobičajenim povijesnim binarizmima (pobjednici i poraženi), u ovoj radnji se identificira i analizira složenost migracijskih tokova krajem XVII i početkom XVIII stoljeća, čime bi se doprinijelo njihovom utemeljenom naučnom poznavanju i smanjila mogućnost manipuliranja historijskim činjenicama u ideološke i političke svrhe.

Nakon odbrane Beča 1683. godine dolazi do nepovratnog premještanja vojnopolitičke inicijative s Osmanske Države na osnaženu kršćansku Evropu. Bio je to tek početak ratnih aktivnosti koje će u historiji najčešće biti spominjane kao Rat Svete lige protiv Osmanske Države ili Veliki bečki rat. Kroz niz osmanskih poraza tokom i nakon Velikog rata (1683–1699), potom kroz upravnu i praktičnu realizaciju razgraničenja početkom XVIII stoljeća, valovi prisilnih migracija, odnosno egzodus muslimana iz krajeva koje je Osmanska Država izgubila, preplavili su Bosanski ejalet, najveću administrativnu jedinicu pograničnog područja Osmanske Države, i to pretežno prognanicima s područja Ugarske, Slavonije i Dalmacije, ali i Sefardima koji u većem broju stižu i do Bosanskog sandžaka. Sljedeći veliki val bit će doseljavanje muslimanske populacije na prostor Bosanskog ejaleta u godinama nakon sklapanja Karlovačkog mira, dok je u međuvremenu bilo i nemalog iseljavanja nemuslimanske populacije. U tim prvim godinama nakon poraza Osmanlija pod Bečom oni odlaze iz Bosanskog ejaleta na područja pod mletačkom upravom, a krajem XVII stoljeća primjetan broj katolika polazi za Eugenom Savojskim prema Slavoniji. Pored arhivskih dokumenata, hronike, poput one Findıklızadea, donose i prikaz vojnih akcija s istočne strane Bosanskog ejaleta, što će također uzrokovati egzoduse, čak i smjene populacije na određenim područjima. U historiografiji su se svi ovi složeni povijesni procesi, uglavnom, prikazivali s monolitnih pozicija pojedinačnih aktera koji

su sudjelovali u njima, pa je ova reljefna dionica ostala djelimično ili nikako obrađena, uz brojne nedoumice koje prate složene historijske teme.

Pomanjkanje izvornog materijala ograničavalo je historičare osmanskog razdoblja u istraživanjima demografsko-historijske naravi. Brojni najvredniji izvori bili su razbacani po arhivima širom svijeta, tako da su autori poput: Adema Handžića,¹ Hazima Šabanovića,² Muhameda Hadžijahića,³ Milana Vasića,⁴ Avde Sućeske,⁵ Hamdije Hajdarhodžića,⁶ Ivana Pederina,⁷ Gligora Stanojevića,⁸ Enesa Pelidije⁹ i dr. uspijevali dati niz priloga istraživanjima pojedinačnih

¹ Adem Handžić, "Bosanski namjesnik Hekim-oglu Ali-paša", *POF*, br. V/1954-55, Sarajevo, 1955, 135-180; Isti, Tuzla i njena okolina u XVI vijeku, Sarajevo, 1975; Isti, "O društvenoj strukturi stanovništva u Bosni početkom XVII stoljeća", *Studije o Bosni*, historijski prilozi iz osmansko-turskog perioda, Istanbul, 1994 (dalje: Handžić, *Studije o Bosni*).

² Autor, između ostalog, do danas najzaokruženije obrađene administrativne jedinice, Bosanskog ejaleta: Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, postanak i upravna podjela, Sarajevo, 1955; 2. izd. 1982 (dalje: Šabanović, *Bosanski pašaluk*).

³ Muhamed Hadžijahić, "Neki rezultati ispitivanja etničkih kretanja u Bosni u XVIII i početkom XIX stoljeća", *Prilozi ISS*, XI-XII, Sarajevo, 1975-76, 289-291; Isti, "O manjinskim etničkim skupinama u Bosni i Hercegovini u XVIII i XIX stoljeću, do okupacije 1878. godine", *Prilozi ISS*, Sarajevo, XVII, 18, 1981, 203-220.

⁴ Milan Vasić, "Etnička kretanja u Bosanskoj Krajini u XVI vijeku", *GDIBiH*, Godina XIII/1962, Sarajevo, 1963, 233-249.

⁵ Avdo Sućeska, *Bune seljaka Muslimana u Bosni u XVII i XVIII stoljeću*, Istorijski institut u Beogradu, br. 1, Beograd, 1976; Isti, "Utjecaj migracionih kretanja na oblikovanje agrarnih odnosa u BiH u periodu osmanske vladavine", u: *Migracije i Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, 1990, 109-118; Isti, *Bošnjaci u Osmanskoj državi*, Sarajevo, 1995.

⁶ Hamdija Hajdarhodžić, "Lujigji Ferdinando Marsilji i jugoslovenske zemlje od 1679-1684", *Anali GHB*, VII-VIII, Sarajevo, 1982, 241-251 (dalje: Lujigli Ferdinando Marsilji); Isti, "Dubrovačke i mletačke pripreme pred razgraničenje 1699. godine", *Anali GHB*, XI-XII/1985, Sarajevo, 1985, 289-330 (dalje: Hajdarhodžić, *Dubrovačke i mletačke pripreme*).

⁷ Ivan Pederin, *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji: 1409-1797*, Dubrovnik, 1990.

⁸ Izuzetan doprinos u približavanju izvorne građe: Gligor Stanojević, "Katastri Herceg Novog i Risna iz 1704. godine", *Spomenik SANU*, CXXV, Beograd, 1938; Isti, "Prvi katastar hercegnovskog kraja iz 1702. godine", *Glasnik Cetinjskih muzeja*, VII, Cetinje, 1974.

⁹ Enes Pelidija, "Privredne prilike u bosanskom ejaletu u prvim decenijama XVIII stoljeća", *IZ ISB*, br. 7, god. VII, Banjaluka, 1986, 25-39; Isti, *Bosanski ejalet od Karlovačkog*

problema historijske demografije, ali u ograničenim okvirima i ograničene tematske orijentacije. Pored toga, analizirajući urađeno, može se zaključiti i da je historiografija do danas dala više informacija o posljedicama migracija, nego o razlozima pokretanja populacije iz nekog prebivališta. Svojstvo dosadašnje bosanskohercegovačke historiografije, npr., jeste da se primjetno zadržavala i zadržava na današnjim granicama: Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Makedonije. Ovom radnjom željeli smo uspostaviti nove parametre posmatrajući cjelinu bosanskog prostora u teritorijalnom obujmu Bosanskog ejaleta uokvirenog godinama 1683. i 1718., ali uzimajući podjednako u obzir razloge koji su doveli do demografskih promjena, sliku prostora koji se napušta i prostora u koji se dolazi, odlike tradicije i kulture migranata koje su ostale sačuvane ili prihvaćene od zatečene populacije itd. Na taj način, u isto vrijeme očekujemo da dođemo i do potpunijih saznanja, odgovora i objašnjenja upitne demografske karte u narednim stoljećima.

Tehnika ispitivanja populacije za navedena stoljeća nije ujednačena i nije bilo mogućnosti da se ustanovi razmjerno ujednačena metodologija istraživanja primjerena potrebama i načinu rada historičara, istraživača demografskih kretanja. Primjetno je da savremeni demografi, pa i historičari, često zaključuju da se većina dosadašnjih istraživača veže nekritički uz narativne izvore, a da su u istraživanjima ovakvog tipa primarni izvori prikladni za statističku obradu. U istraživanju historijske demografije, međutim, mnogo je više zamki nego u proučavanju cijena.¹⁰ U Evropi do XVIII stoljeća nema popisa stanovnika, ali se procjene rade prema informacijama o pojedinim

do Požarevačkog mira: 1699-1718, Sarajevo, Veselin Masleša, 1989 (dalje: Pelidija, *Bosanski ejalet*); Isti, "O migracionim kretanjima stanovništva Bosanskog ejaleta u prvim decenijama XVIII vijeka", u: *Migracije i Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, 1990, 119-131 (dalje: Pelidija, "O migracionim kretanjima"); Isti, *Banjalučki boj iz 1737: uzroci i posljedice*, Sarajevo, 2003.

¹⁰ Helmut G. Kenigsberger, *Evropa u šesnaestom veku*, Beograd, 2002, 40 (dalje: Kenigsberger).

gradovima, područjima, poreznim knjigama, vojnim listama, parohijskim knjigama itd. Ne može se očekivati da podaci o broju stanovnika budu konačni i zaokruženi iz više razloga. Sa tehničke strane, takva rekonstrukcija je otežana zbog toga što su podaci uglavnom neujednačeni, nehomogeni u odnosu na izvore koji su osnova determinacije (da li su to katastarske knjige, liste tvrđavskih posadnika, timarnika, filuridžija itd.) Sa nivoa vremenskog konteksta, nepreciznosti su uvjetovane burnim društveno-političkim događanjima, ratovima koliko i mirovima, u toku i nakon kojih su migracije stanovništva stalno prisutne, neka područja posve opustošena, druga dobila enormno povećanje broja stanovništva, u trećim se demografski gubici usljed epidemija i ratova u kratkom periodu zamjenjuju imigracijom. Jasnije demografske mehanizme možemo primijeniti na užem području, nekoj manjoj upravnoj jedinici u odnosu na Ejalet, i to kroz faktore smrtnosti i vjenčanja, naseljavanja imigranata i sl.

Istraživači koji su dali doprinose relevantne za našu temu nisu u dovoljnoj mjeri ulazili u razradu svih njenih segmenata. Isto tako, u jugoslavenskoj i postjugoslavenskoj stručnoj javnosti, uglavnom, nisu dovoljno korišteni, a ni dovoljno poznati rezultati rada svjetskih osmanista. Poseban problem predstavlja pojednostavljivanje demografskih procesa prateći ih uopćeno kroz prosječnu brojku do koje je došao jedan autor, a sljedeći to automatski preuzimali, bez upitanosti koliko je to realno moguće, ko sve čini tu masu uopće i šta se događa s onim krakovima muhadžira koji sa ugarskih prostora nastavljaju put prema Smederevskom sandžaku. Adem Handžić i Enes Pelidija prenose riječi Safvet-bega Bašagića, npr., kako se do 1699. godine iz: Ugarske, Slavonije, Like, Krbave i Dalmacije, koje su pripale habsburškoj i mletačkoj državi, iselilo oko 130.000 stanovnika.¹¹ Način na koji se prenose Bašagićevi podaci ostavlja dojam da je tu riječ o onim istim ljudima koji su otišli na prostore

¹¹ Adem Handžić, "Bosanski namjesnik Hekim-oglu Ali-paša", *POF*, br. V/1954-55, Sarajevo, 1955, 144; Pelidija, "O migracionim kretanjima", 122.

Ugarske i današnje Hrvatske s osmanlijskim prodorima i sad se kao stopedesetgodišnjaci vraćaju nazad. Tek će se kod Milenka Filipovića pojaviti blaga naznaka o sastavu tog prognaničkog korpusa, o tome da je među njima bilo i potomaka onih čiji su se preci u vrijeme ofanzivnih akcija tokom XVI stoljeća naselili u spomenute krajeve upravo iz Bosne, i to zbog pogodnijih uvjeta za život. Korpus iz kojeg su potekli nije jednovrstan, to je sigurno.¹² Implicirajući da je jedan dio svakako vojni i oficirski, ne treba zanemariti dio tamošnje populacije koje je primilo islam, što automatski znači da se nipošto ne može prihvatiti teza da se radi o 130.000 “Bašagićevih” ljudi. Osim toga, i dalje se ide pojednostavljenim prikazom, pa se kaže kako su obično potomci sa svojim porodicama ostajali da žive na teritoriju Bosanskog ejaleta, dok je dio novopridošlih prognanika, poslije kraćeg zadržavanja, produžio prema jugu, u druge ejalete Carstva.¹³

Uproštena definiranja nesumnjivo složenih pojava i tema ostala su do danas očit nedostatak balkanskih historiografija. Pitanje poput onog ko su muslimani koji dolaze na prostor Bosanskog ejaleta i oni koji ostaju na prostorima izvan osmanske uprave ostalo je najmanje istraženo, a materijalni ostaci kao dokazi nekadašnjeg bivstvovanja, ciljano ili protokom vremena, nestali.¹⁴ Historičari danas šire polje rada dalje od klasičnih okvira, tako da se traže hipotetski odgovori na logička pitanja, kao što je ono gdje su se u XVII i XVIII stoljeću smještale, npr., hiljade ljudi koji u migracijskom valu stižu na neko

¹² “S istjerivanjem Turaka ne odlaze samo vojne kolone, idu i oni koji su ovdje prešli na muslimansku vjeru, a odlazi s njima i veliki broj stanovnika.” Đuro Šarošac, *Bosanski Hrvati u okolici Pečuha*, Budapest, 1991 (dalje: Šarošac).

¹³ Milenko S. Filipović, “Etnička prošlost našega naroda u okolini Visokog (u Bosni)”, *Etnološka rasprava*, Beograd, 1928, 80 (dalje: Filipović, *Etnička prošlost*).

¹⁴ Čak i u slučajevima postojanja prvorazredne dokumentarne građe o životu tih ljudi na nekim prostorima, primjetan je destruktivan odnos prema počivalištima mrtvih kroz potpuno zatiranje civilnih groblja/greblja, šehitluka (mjesto sa ukopanim borcima). Toponimi su u priličnoj mjeri opstali tokom stoljeća, iako se kroz dešavanja XX stoljeća bilježe i takva nastojanja, što već ulazi i u sferu psiholoških analiza.

područje, da li muslimanska populacija pristigla u tom prelomnom periodu naseljava kuće katolika, npr., onih koje je Savojski izveo iz zemlje? Također, da li u napuštene kuće po Hercegovini useljavaju muslimani izgnani iz Risna ili Novog? U ovom radu nastojao se dati odgovor na to u mjeri koliko detalja pružaju izvori, uz podsjećanje da se za obradu ovakvih tema mora poznavati širi kontekst događanja, a u isto vrijeme i znati uočiti zakonitosti realizirane u lokalnim okvirima i regionalnim granicama.

Značajne pojedinačne rezultate su u svjetskoj historiografiji, kao i u osmanistici polučili: Karl Kaser,¹⁵ Justin McCarthy,¹⁶ Halil Inalcık,¹⁷ Kemal Karpat,¹⁸ Ismail Hakkı Uzunçarşılı,¹⁹ Nenad Moaćanin,²⁰ Nenad Vekarić,²¹ Skender Rizaj,²² Fuad Köprülü,²³ Ahmed Akgündüz,²⁴

¹⁵ Karl Kaser, *Popis Like i Krbave 1712. godine: obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj* / Karl Kaser, Hannes Grandits, Siegfried Gruber, Zagreb, 2003.

¹⁶ McCarthy, Justin, "Stanovništvo osmanlijske Evrope prije i poslije pada Bosne", *Glasnik RIZBiH*, br. 7-8, 1999, 743-754.

¹⁷ Halil Inalcık, *Osmansko Carstvo. Klasično doba 1300-1600.*, Zagreb, 2002; Isti, *The Ottoman Empire and Europe: The Ottoman Empire and Its Place in European History*, Istanbul, 2017.

¹⁸ Kemal Karpat, H. *The Ottoman Past and Today's Turkey*, Leiden, Brill, 2000. i dr.

¹⁹ Ismail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I,II, Istanbul, 2015. i dr.

²⁰ Nenad Moaćanin, "Do the 18th century cizye registers in comparison with the earlier inventories make the research of the demographic tendencies on the Balkans easier?", u: Rumen Kovačev (ur.), *Iz praktikata na osmanskata kancelarija*, Sofia, Nacionalna biblioteka "Sv. Kiril i Metodij", 2011, 165-170; Isti, *Militärgrenze und "Nationalcharakter" der Kroaten im 17. und 18. Jahrhundert / Das Bild des Feindes*, Berlin, 2013, 51-54 i dr.

²¹ Nenad Vekarić, "Stanovništvo Stona od 1333. do 1900. godine", u: *Zbornik radova u čast 650. obljetnice planske izgradnje Stona i Maloga Stona*, Ston, 1987, 117-146; Isti, *Povijesna demografija Hrvatske*, Zagreb-Dubrovnik, 2004. (koautor Vladimir Stipetić); Isti, "Istraživanje stanovništva sjevernog Jadrana", *Sveti Vid*, Rijeka, 10 (2005), 69-77.

²² Skender Rizaj, *Mining in Kosovo and surrounding regions from the 15th to 17th Centuries (Doctoral Dissertation)*, Priština, 1968; Isti, *Kosova, shqiptarët dhe serbët*, Prishtinë, 1991.

²³ Fuad M. Köprülü, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Ankara, 1994...

²⁴ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı kanunnameleri ve hukuki tahlilleri*, I-IX, Istanbul, 1990-1996 (dalje: Akgündüz, *Osmanlı kanunnameleri*) i dr.

Srđan Katić,²⁵ Tatjana Katić,²⁶ Yılmaz Öztuna²⁷ itd. Ono zbog čega su dosadašnja istraživanja među historičarima ostavila ogroman prazan teren za dalji rad jeste što pojedinac teško može sam obuhvatiti viševrstan materijal (zbog potrebe poznavanja jezika i pisma, raznorodne diplomatike i paleografije, sporog sakupljanja podataka usljed težine iščitavanja materijala). Praznine koje nose regionalne historiografije u cjelini nastaju posebno zbog usmjerenosti na stereotipsku faktografiju i pojednostavljene historijske prikaze koji su zapostavili i velikim dijelom i izbrisali cijele dionice identiteta i historijskog pamćenja svih naroda, koji i danas žive na prostoru zaokruženom od Hazima Šabanovića u granicama od Šapca do mora i od Zvečana do Virovitice.²⁸

Jedno od stereotipiziranih polja u obradi osmanističkih tema je terminologija, odnosno baština nenaučne historiografije XIX i XX stoljeća. Zbog vlastitog fokusa na terminologiji u nekim ranijim radovima i dijelom objašnjenja u jednom u narednih poglavlja, ovdje samo podsjećamo na dva polja stereotipskog pristupa, koja se u savremenoj nauci već problematiziraju. Riječ je o pojmovima iz sfere nacionalnog i onim iz sfere karaktera osmanske uprave i timarsko-spahijskog sistema. Primarno se osvrćemo na upotrebu riječi “Turci”, “turski”, jer se pokazuju kao najčešće nekritički korišteni pojmovi. Višenacionalni Osmanski Sultanat (Devlet-i Āliyye-i Osmāniyye/Uzvišena Osmanska Država) uporno se do danas naziva

²⁵ Srđan Katić, “Organizacija poštanskog saobraćaja u Osmanskom carstvu od 16. do 18. veka”, u: *Pismo: zbornik radova*, Beograd, 2001, 29-37; Isti, “Uloga Jevreja u otvaranju i razvoju rudnika Kučajna i Majdanpek u drugoj polovini XVI veka”, u: *GDI*, 7, 1-2, 2001, 7-17; Isti, “Kneževačko potisje pod turskom vlašću”, u: *Istorija Novog Kneževca i okoline*, Novi Kneževac, 2003, 135-209 i dr.

²⁶ Tatjana Katić, “Srbi u Nišu posle turskog osvajanja 1690. godine”, u: *JiČ* 1-2, 1998, 49-64; Ista, “Garde na Dunavu od XVI do XX veku”, u: *JiČ*, 1-2, 2001, 47-52; Ista, “Viyana Savaşı’ndan sonra Sırbistan (1683-1699)”, u: *TÜRKLER* 9. cilt, Ankara, 2002, 765-772 i dr.

²⁷ Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar İslam Devletleri*, Ankara, 1969. i dr.

²⁸ Šabanović, *Bosanski pašaluk*, 8.

Turskim Carstvom, iako su se sporadično javljali zahtjevi da se konačno uzmu u obzir bjelodane činjenice da riječ “turski” implicira usko nacionalni karakter.²⁹ Historija Osmanske Države je historija svih naroda koji su ga činili, a ne samo Turaka.³⁰ Bila je to imperija koja se nije zasnivala na etničkim kriterijima nego na odanosti osmanskoj dinastiji. U toj određenoj fluidnosti poimanja etnikuma mora se uzeti u obzir širenje Osmanske Države i praksa imenovanja u određenom periodu, paralelno s višestoljetnom navikom nemuslimana da muslimane imenuju kao Turke. Riječ “Turk” nalazimo u čl. 15 Fatihove *Kaznene kanunname*: “Ako neko pije vino, bio on Turčin ili građanin, neka kadija odredi ta’zir...”³¹ Iako dio autora stoji na činjenici da je ovdje riječ o značenju pojma musliman, zbog daljeg konteksta i spominjanja građana, mišljenja smo da je ovo primjer gdje se taj pojam veže za anadolskog seljaka, prvenstveno nomadske turkmenske stanovnike koji su govorili nezgrapnim turskim jezikom (kaba türkçe), dugo lišenim bilo kakve vokalne harmonije.³² Kod Janjičarske kanunname i čl. 37, u kojem se kaže da se u adžemi oglane (janjičarsku organizaciju) ne uzimaju Turci, moglo bi se zaista misliti na muslimane općenito, jer se u početku muslimanska djeca i nisu uzimala.³³ To pojačava čl. 38 iste kanunname, u kojem se kaže da je “korisno skupiti djecu nemuslimana”, ali se onda postavlja pitanje zašto se pored Turaka/muslimana koji se ne uzimaju u devširmu, također ne uzimaju ni Rusi, Cigani i Adžemi³⁴ bez

²⁹ Nenad Filipović, “Osmanska Bosna i Osmansko Carstvo u djelu ‘Stvaranje Jugoslavije 1790-1918’ Milorada Ekmečića”, *POF*, br. 40, Sarajevo, 1990, 434.

³⁰ Ovdje se ne dovodi u pitanje izvorno porijeklo osmanske dinastije, iako su jednom periodu historičari poput Gibbonsa počeli vezivati rodonačelnike Osmanske Države za mongolsko porijeklo. (Herbert Adams Gibbons, *The Foundation of the Ottoman Empire*, Oxford, 1916.)

³¹ Akgündüz, *Osmanlı kanunnameleri*, 349.

³² Osmanski jezik je bio visokostilizirani vid turskog jezika s ogromnim utjecajem arapskog i perzijskog jezika. Detaljnije: Miša Gleni, *Balkan 1804-1999*, I, Beograd, 2001, 111.

³³ Akgündüz, *Osmanlı kanunnameleri*, IX, 135.

³⁴ “Adžemi” je riječ arapskog porijekla i izvorno znači “stranac” ili “svaki nearapin

naglašavanja da li su muslimani ili nemuslimani? Iako se na zapadu masovno koristio pojam “turski” i s uvriježenom asocijacijom na nešto barbarsko, ruralno, divlje s Istoka, u prilog našem insistiranju na pojmu “osmanski” ide, između ostalog, prisutnost među osmanskim autorima kvalifikacije Turaka izrazom *etrāki bî idrāk* (Turci bez sposobnosti rasuđivanja) i *etrāk-i nā pāk* (Turci kojima je strana čistoća).³⁵

Iz sfere osmanske uprave i timarsko-spahijskog sistema brojni su primjeri nepoštivanja etimološkog značenja pojmova (muhadžir,³⁶ raja,³⁷ pašaluk,³⁸ vezir³⁹ i sl.), kao i uvođenja popularne, a neadekvatne

---

uopće”. Izvori pokazuju da se u osmanskom jeziku pod njom najčešće podrazumijeva Perzijanac.

³⁵ Danas se uzima da su se ovi izrazi prvobitno pojavili u vrijeme devširme po iranskim prostorima, čak i ranije, u vrijeme seldžučkog osvajanja iranske teritorije. U osmanskom jeziku su se ovakve konstrukcije pežorativnog karaktera i inače često koristile za pobunjenike protiv Osmanske Države, pretežno šiijske i alevijske grupe. Za detaljnije podatke o upotrebi ovih izraza, ali i o oprečnim mišljenjima vidjeti: Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, c. 3, Ankara, 2000, 107; Nejat Göyünç, “Osmanlı Devlet Hakkında”, *Cogito*, sayı 19/1999, 90; Tufan Gündüz, *Bozkırın Efendileri*, Istanbul, 2009, 97-109; Isti, “Münşi Iskender Bey’e göre XVII. Yüzyılda İran Sahasında Türkler, Türkmenler ve Kızılbaşlar”, *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi, sayı 22/015, 121-132.

³⁶ Mimo činjenice da su u masi termina za migrantsku kategoriju (e/i/migranti, prognanici, izbjeglice) postojali u osmanskom jeziku sinonimi, za nevoljno pomjeranje stanovništva iz svog mjesta se koristi specifična riječ “hidžret”, a za onog ko čini hidžret “muhadžir”. Historiografija danas bilježi kardinalne greške iskusnih historičara koji kod tema o naseljavanju muhadžira u prošlosti umjesto te riječi koriste riječ “mudžahidin” (Branislav Gligorijević, *Kralj Aleksandar Karađorđević*, knj. 1, Beograd, 1996, 89-90; Jovan Bojović, “Šaransko-jezerski bataljon u oslobođenju pljevaljskog kraja 1912. godine”, u: *Oblasti Stare Raške krajem XIX i početkom XX veka*, naučni skup, Prijepolje: Dom revolucije, 214. Posebno ukazano u: Safet Bandžović, *Iseljavanje Bošnjaka u Tursku*, Sarajevo, 2006, 195).

³⁷ Pretežno usljed izjednačavanja te riječi s kmetstvom ili zanemarivanja činjenice da raju nisu činili samo kršćani.

³⁸ Najčešće greške miješanja administrativnog opsega jurisdikcije paše i službene administrativne jedinice. Jedan od takvih primjera je Beogradski pašaluk o kojem se isključivo govori kao administrativnoj jedinici, a on praktično bio dio Smederevskog sandžaka.

³⁹ Neki autori su skloni prevodu ove riječi kao “guverner”. (Primjer: Robert Donia, *Sarajevo: biografija grada*, Sarajevo, 2006.)

terminologije poput one u izrazu “turska okupacija”, “deportacije Srba” i sl.⁴⁰ Sve to je razlog što se u ovoj radnji češće usmjeravamo na upotrebu izvornih pojmova.

Glavni cilj istraživanja je odrediti i analizirati migracijske tokove u razdoblju 1683–1718., te paralelno s tim individualizirano rekonstruirati djelovanje društvenih, ekonomskih, političkih i kulturnih faktora u demografskim promjenama na prostoru samog Bosanskog ejaleta. Rezultati analize demografskih procesa i promjena su kontekstualizirani na razini Osmanske Države, odnosno, sagledani iz perspektive multietničkog, multikulturnog i multikonfesionalnog sastava njene populacije.

Zbog svega toga, u fokusu istraživanja analiza životnih uvjeta tokom tri i po desetljeća na teritoriju Bosanskog ejaleta, oscilacije rasta i opadanja stanovnika (ovisno o društveno-političkim zbivanjima ili epidemiološko-higijenskim okolnostima), i to u ključnoj sferi života pojedinca, običnog čovjeka.

U ovom radu se nastojao rekonstruirati val ratovanjem potaknutih migracija na prostoru Bosanskog ejaleta u rasponu 1683–1718, historijsko značenje migracija u formiranju etničke strukture na određenom prostoru, važne demografske pojave i procese (nastanak gradova, dotok novih stanovnika, epidemije, napuštanje sela, organiziranje kućanstava, životni standard, obrazovni nivo, promjene u kulturi življenja itd.) Brojni tragovi i posljedice ovakvih procesa i pojava su ostali kao survivali do savremenog doba, nalazeći mjesta u navikama nekih zajednica, općenito kulturi življenja, kućnoj organizaciji i sl., zbog čega su navođeni i detalji usmene historije. Prirodno je da takvi detalji često ne korespondiraju s

⁴⁰ Akademik Radovan Samardžić od 1991. godine uvodi drugovrsniju leksiku “nekađšnjeg” R. Samardžića, pa o strateškom naseljavanju vlašskog stanovništva uz filuridžijski status on govori kao o “genocidu” Turaka nad Srbima koji trpe “deportovanja” (Radovan Samardžić, “Turci u srpskoj istoriji”, u: *Zbornik za orijentalne studije*, br. 1, Beograd, 1992, 19-37).

dokumentarnim materijalom, ali je i realitet da arhivski materijal ima posebno praznine kad je u pitanju prošlost malih ljudi, dok se u životu i tih malih ljudi krije svjetska historija. Duskoro preovlađujuće istraživana politička historija temeljnih društvenih struktura i njenih izvora društvene moći, klasična događajnica s velikim imenima i dešavanjima, ostavlja nas na površini razvoja civilizacije, a usmena historija je neopravdano zauzela mjesto u prostoru subkulture bez uticaja na događajnice.⁴¹

Radnja bi trebala pružiti sistematičan i detaljan uvid u demografske promjene i njihove posljedice unutar populacije Bosanskog ejaleta u zadatom razdoblju, uz ispitivanje i interpretaciju uzajamne uvjetovanosti historijskih procesa i demografskih promjena, karaktera međukonfesionalnih relacija, odnosa prema novodoseljenoj populaciji itd.

Identifikacijom i pružanjem relevantnih historijskih objašnjenja strukture i karaktera migracijskih tokova kao ključnih povijesnih činilaca koji su do 1718. godine stvorili šarolik demografski mozaik Bosanskog ejaleta, dosadašnja tradicionalna faktografska istraživanja dopunila bi se važnim uvidima u promjene kulturnih obrazaca i oblika svakodnevnice pojedinaca (migranata i domaćina), ali i naselja (u koja i iz kojih se dolazi). Naime, poimanje granica i veličine teritorije pokazuje se redovno relativnim s aspekta posmatranja dugog trajanja. S ustanovljenim historijskim činjenicama obaveza historičara se proteže i na proučavanje svih dostupnih korijena identiteta i intencija pojedinih fenomena prošlosti, a ne samo obrađivanje određenih historijskih procesa kao definitivnih prekretnica (osvajanja određenih prostora, npr.).⁴² Nakon takvih prekretnica,

⁴¹ Filip Škijan, "Bošnjaci na otoku Krku i u gradu Buzetu", *Historijska misao*, br. 1, Tuzla, 2015, 227-255.

⁴² Boro Bronza, "Habsburška percepcija identiteta Bosne i Hercegovine 1683-1718.", u: Zbornik radova *Identitet Bosne i Hercegovine kroz historiju*, Sarajevo, 2011, 41 (dalje: Bronza).

političke granice postaju relativna priča, a mentalna percepcija proživljenih promjena odražava se dugoročno na odnose između pojedinaca, porodica, grupa.

Narodna kultura i folklor dugo su bili definirani kao homogeni kulturni sistemi i istraživani pretežno u etnologiji. No, što se više narod shvatao kao heterogena ukupnost podređenih grupa, a folklor kao refleks uvjeta kulturnog života naroda, čak i među etnolozima se narod počeo posmatrati kao historijska varijabla, a ne nepromjenjiva kategorija. Povrh toga, neki autori su vanjske razloge kulturnih udaljenosti koje nas odvajaju od situacija drugačijih od naše svrstali u objekte etnologije, a unutarnje razlike u razinama viših društava u objekte demologije.⁴³ S obzirom na to da se demološka istraživanja odnose na sve slobodne građane koji imaju politička prava, imaju, dakle, svoj predmet u historijskoj i društvenoj činjenici, opravdano se u ovoj radnji dotičemo kulturnih sličnosti i razlika, kulturnih aktivnosti i proizvoda kao posebnih narodnih oznaka. To nije zato što su vredniji ili ljepši na jednoj ili drugoj strani, nego zato što izražavaju, dokumentiraju i predstavljaju specifično društveno i kulturno stanje.⁴⁴ Demografske promjene, odnosno konkretno migracijski tokovi, kao jedan od preduvjeta za njih, oslikavaju kulturno kruženje, preuzimanje tradicija, dopunjavanje, oplemenjivanje ili njihovo odnošenje u nove prostore. Pošto su sociolozi velikim dijelom nedovoljno koristili historijski aspekt o obradi ovakvih rezultata u smislu društvenih promjena, radnja se dotiče i objašnjenja najčešćih propusta u demološkim definiranjima kroz historiografiju.

Što se tiče strukturnih dijelova, nakon objašnjenja promjena prostornih percepcija i značenja termina Bosanski ejalet u razdoblju 1683–1718., te promjena u upravnoj i vojnoj organizaciji, radnja

⁴³ Snježana Čolić, "Neke teorije o dvjema kulturama: k dijalektičkoj perspektivi", *Sociologija sela*, 40, 2002, 108-109.

⁴⁴ Isto.

prikazuje društveno-političke okolnosti unutar kojih su se odvijali migracijski tokovi i u kojima je dolazilo do osciliranja broja stanovnika u naseljavanju Bosanskog ejaleta. U cilju uklanjanja bar dijela brojnih nedoumica koje prate ovakve teme, svakako će mjesta naći i urbanizacija, populacija u gradskom i seoskom okruženju, njihova svakodnevnica (životni standard u ranije navedenom periodu; *melting pot* narodnih običaja u uvjetima migracija s različitim uzrocima), međukonfesionalni odnosi, promjene u sistemu gradnje, kao i karakterizacija jezika i stanovnika Bosanskog ejaleta.

I pored ratno-političkog i epidemiološkog konteksta demografskih promjena u razdoblju 1683–1718., gotovo jedini siguran dokaz općeg rasta broja stanovnika jeste primjetan razvoj gradova. Bosanski ejalet prati opću tendenciju povećanja broja stanovnika od svog formiranja do kraja XVIII stoljeća.⁴⁵ Iako je gradski faktor primaran, u određenim razdobljima porast dolazi sa sela, za što bi jedan od razloga mogao biti prestanak virusnih epidemija. Isto tako, što je centralna vlast bila stabilnija i efikasnija, kopneni i vodeni putevi su bili sigurniji, zbog čega je dolazilo do unapređivanja poljoprivrede, time i veće proizvodnje, te je sve to zadržavalo populaciju na određenom području. Analize pokazuju da pad broja stanovnika nije bio uzrokovan samo naglom smrtnošću (iz različitih razloga), nego je kriza u sredstvima za život utjecala sigurno i na fizičku izdržljivost stanovnika, slabeći moć reprodukcije.

Savremena historijskodemografska istraživanja koriste različite tipove historijskih izvora zbog čega su i razvila kombiniranu kvantitativno-kvalitativnu metodologiju. Na tom tragu je u ovoj radnji korišten komparativan, multiperspektivan i relacijski pristup kako bi se interpretirao složeni međuodnos makrohistorijskih procesa (kretanje stanovništva) i mikrohistorijskih fenomena (svakodnevni

⁴⁵ O broju stanovnika u ključnim evropskim gradovima tokom tih stoljeća vidjeti detaljnije u: Kenigsberger, 41, 42; Gaetano Cozzi, Michael Knapton, Giovanni Scarbello, *Povijest Venecije*, sv. II, Zagreb, 2007, 239-242.

život pojedinaca). U radu se analizira i interpretira historijska građa različite provenijencije. Na prvom mjestu valja istaknuti osmanske katastarske liste i hronike, sidžile vezane za područja s najprimjetnijim prilivom ili odlivom stanovnika, matične knjige zapadnoevropskih zemalja, međudržavne ugovore o razgraničenju, popise stanovnika, tvrđavskih posada, ali i zabilježene prijeme u lazaretima, vijesti o otmicama i sl. Prema tome, kombinirane su metode kvalitativne i kvantitativne analize. Primjer gdje se vidi da obrada radnje prosto nameće kombinirani metodološki pristup jeste činjenica da je kroz osmanske izvore velikim dijelom teško pratiti migrantsku populaciju razdvojeno prema pravoslavnoj ili katoličkoj vjeroispovijesti, jer se često koriste zajedničke imenice poput *kafir*, *gavur*, *gebran* (općenito nemuslimani). Za takve podatke postaju značajna crkvena i vizitatorska izvješća.

Statističke metode su u mogućem obimu korištene u analizi brojčanih podataka, dok je analiza sadržaja rađena u istraživanju narativnih izvora. Ovdje je nužno podsjetiti i na jednu od razlika oko kategoriziranja izvora kad je riječ o obradi ovakvih tema iz osmanskog perioda. Svojevrsno iznenađenje je bilo kad je Mirjana Gross u obradu savremene historiografije s razlogom uključila dva imena – Haydena Whitea i Dominicka Lacapru.⁴⁶ Iako je historiji oduzeo karakter nauke prikazujući je kao poetsku djelatnost, utemeljenu na priči i naraciji, filozof i historičar Hayden White se smatra prvim koji je teorijski definirao vezu historije i naracije. Ta veza se praktički uvijek očitovala u relacijama između pojma dokumenata i priče, gdje je dokumentarni materijal do tada uvijek bio klasificiran kao prvorazredan izvor u odnosu na narativne izvore. Danas kad okosnicu balkanskih historiografija preuzimaju historičari mlađih generacija, takva hijerarhija gubi na snazi. Arhivski materijal se pojavljuje kao Whiteov fetiš, neka vrsta zamjene za izgubljeni objekt,

⁴⁶ Mirjana Gross, *Suvremena historiografija*, Zagreb, 1996, 334-338.

dok su dokumenti tek tekst koji nadopunjuje realnost, proživljenu i očitovanu kroz narativne izvore, zbog čega je u praksi obavezno upoređivati dokumente i naraciju.⁴⁷ U dosadašnjim historijskim predstavama, posebno starijih perioda, izuzetno je bilo važno razdvojiti priču o određenim činjenicama i dokumentarnu interpretaciju istih. Naraciji je najčešće zamjerano na nepouzdanosti sjećanja, svjesnoj ili nesvjesnoj subjektivnosti, prilagođavanju onom što se očekuje od izloženog ili izmjenama prema sjećanju. Savremeni multidisciplinarni pristupi, međutim, estetski zalaze u načine naracije, tako da je historija podržavana pomoćnim naukama, naravno u različitim omjerima. Iz takve situacije je proizašla i pojava da se u listama regionalnih osmanističkih referenci, pored široko prihvaćene podjele na objavljene i neobjavljene izvore, kao narativni izvori kategoriziraju autografi ili *Tarihi* (historija, hronika) Saliha Sidkija Muvekkita, Enverija Sadullaha, Subhija Mehmed-efendije, Ibrahima Pečevije, Konstantina Mihailovića iz Ostrovice, prote Mateja Nenadovića, Samija, Šakira, Dursuna itd.⁴⁸

S obzirom na historijske periode i prirodu izvora koji su nesumnjivo prvorazredni u rangiranju, ali samo za određene kategorije stanovnika (poput poreznih knjiga u kojima su navedeni samo poreski obveznici), nauka je dugo ostajala bez odgovora na bilo kakvim konačnim brojkama, pa i samom broju članova kućanstava, a s tim i broju stanovnika. Radi koliko-toliko preciznijeg rezultata, istraživači su uglavnom pribjegavali prosječnom broju članova kućanstva. Razilaženja u prosječnom broju od tri pa do osam članova po kućanstvu od XIV do XIX stoljeća najčešće su vezivana za navike

⁴⁷ Hayden White, "Fabulacija povijesti i problem istine u reprezentaciji povijesti", *K.*, Časopis za književnost, književnu i kulturalnu teoriju, 2003, sv. 1, 33-54; Isti, "Historijska pripovjednost i problem istine u historijskom prikazivanju", ČSP, Zagreb, 2004, god. 36, sv. 2, 621-635.

⁴⁸ Primjer kategoriziranja takvih historija kao narativnih izvora: Miroslav Pavlović, *Vojno administrativno uređenje Smederevskog sandžaka 1739-1788.*, doktorska teza, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2016, 317.

života sinova uz oca ili dijeljenje od osnovne porodice u pojedinim društvenim zajednicama.⁴⁹

Kad je riječ o arhivskom materijalu, primarni istraživački fokus okrenut je arhivskim fondovima u:

- Turskoj (Istanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Istanbul Belediye Kütüphanesi, Ankara Tapu ve Kadastro),
- Hrvatskoj (državni arhivi u Zadru, Dubrovniku, Splitu, Zagrebu, Požegi i dr.),
- Bosni i Hercegovini (arhivi u Sarajevu, Banjoj Luci, Bihaću, Mostaru),
- Crnoj Gori (Državni arhiv Crne Gore, Odjeljenje u Herceg-Novom i dr.),
- Kosovu (arhivi pri Državnoj agenciji arhiva),
- Sjevernoj Makedoniji (Državni arhiv, Institut za nacionalna istorija v Skopje)...

⁴⁹ “U Sremskom sandžaku raje najčešće ima po sedam i osam (članova)” (W. McGowan, Food Supplay and Taxation on the Middle Danube 1568-1579, *Archivum Ottomanicum, Tomus I*, Anno 1969, 162); O temi oko podrinjskog prostora među srpskim i vlaškim seoskim kućama, o tome da je u spomenutom okrugu “dolazilo po 4-4½ duše na jedan dom u vlaškim, a po 5-5½ u srpskim kućama” (Andrija P. Ivanović, “Opisanije okružja krajinskog”, *Glasnik Društva srbske slovesnosti*, br. V, Beograd, 1853, 252); “Iz toga izvodi da se Vlasi radije dele nego Srbi, ali napominje kako je običaj (koji on osuđuje), da se sin deli od oca i od braće, pošto se oženi.” (Stojan Novaković, *Selo*, SKA, Beograd 1891, 144).

IZVORI I LITERATURA

Istanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi – BOA

- Mühimme defterleri
- Şikayet defterleri
- Maliye defterleri
- Tapu Tahrir Defterleri

İstanbul Belediye Kütüphanesi, Cevdet yazmaları

Državni arhiv u Dubrovniku – DAD

- Acta Turcarum
- Prepiska
- Isprave i akti

Državni arhiv u Zadru – DAZ

- Generalni providuri za Dalmaciju i Albaniju (1597–1797)
- Dragomanski spisi
- Miscellanea

Državni arhiv u Splitu – ASV

- ASV, 701/6, Split, 5.5.1699.
- ASV, 701/9, 23.5.1699.

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine – ANUBiH

- Şikayet defterleri
- Mühimme defterleri
- Maliye defterleri

Arhiv Srpske akademije nauka i umjetnosti – SANU

- Zaostavština Jovana N. Tomića

Hoff kriegsarchiv – HKA

- Hoff finanzungarn
- Hofkammerarchiv, Acta Expeditorum

Gazi Husrev-begova biblioteka – GHB

- GHB Acta Turcarum
- Pojedinačni dokumenti TO

Historijski arhiv Sarajevo – HAS

- HAS, R-456

Arhiv Hercegovine – AH

- Turski dokumenti br. 11503, 11504

Rukopisi doktorskih teza:

- Korić, Elma. Život i djelo Ferhat-paše Sokolovića, Filozofski Fakultet u Sarajevu, 2012.
- Oruč, Hatice. Društveno-ekonomske prilike u Bosanskom sandžaku od 1463. godine do početka 17. stoljeća, Filozofski fakultet u Sarajevu, 2003.
- Pavlović, Miroslav. Vojno administrativno uređenje Smederevskog sandžaka 1739-1788., Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2016.
- Rifa'at Ali Abou-El-Haj. The Reisülküttab and Ottoman Diplomacy at Karlowitz, Fakultety of the department of Orijenta Studies and History, Princeton University

OBJAVLJENI IZVORI

- Akgündüz, Ahmed. *Osmanlı kanunnameleri ve hukuki tahlilleri*, I-IX, Istanbul, 1990-1996.
- Bejtić, Alija. “Iz Drnišlijina Zbornika bosanskih memorijala 1672-1719”, *Anali GHB*, knj. IV, Sarajevo, 1967.
- “Sarajlija Abdulah Drnišlija i njegov zbornik bosanskih memorijala 1672-1719”, *Radovi*, ANUBiH, knj. LX, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 19, Sarajevo, 1977.
- Benić, Bono. *Ljetopis sutješkog samostana*, Sarajevo, 1979.
- Cevdet Paša, *Tezâkir*, Ankara, TTK, 1991.
- Čar, Hatidža, -Drnda. *Sidžil Tešanjskog kadiluka: (1740-1752)*, Monumenta Turcica historiam Slavorum Meridionalium illustrantia: *Sidžili, Tomus undecimus, Book 1 of Tomus undecimus: Sidžili*, Orientalni institut, Sarajevo, 2005.
- Draganović, Krunoslav. “Izvjješće fra Tome Ivkovića, biskupa skradinskog, iz godine 1630.”, *Croatia Sacra*, br. 7, Zagreb, 1934.
- Đaković, Luka. *Prilozi za demografsku i onomastičku građu Bosne i Hercegovine (I) na osnovu popisa katoličkog stanovništva 1743. godine*, ANUBiH, Građa, knj. XXIII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 19, Sarajevo, 1979.
- Fermendžin, E. *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium, sv. 23, Zagreb, 1892.
- Gavrilović, Slavko – Jakšić Ivan, *Izvori o Srbima u Ugarskoj s kraja XVII i početka XVIII veka*, knj. I, Beograd, 1987.
- *Izvori o Srbima u Ugarskoj s kraja XVII i početka XVIII veka*, knj. II, Beograd, 1990.
- Hafizović, Fazileta. *Popis sela sandžaka Krka, Klis i Hercegovina, oslobođenih od Mletačke Republike 1701. godine*, Zagreb–Sarajevo, 2016.

- İbn Kayyim el-Cevziyye, *Ahkamü ehli'z-zimme*, II, Beyrut, 1994.
- Ivić, Aleksa. Građa za srpsku istorisku geografiju, GGD, sv. 7-8, Beograd, 1922.
- Jakšić, Ivan – Jenei, Karolj. Građa za istoriju Srba u Ugarskoj posle Seobe 1690. godine, *Spomenik SANU*, br. C, XXII, Beograd, 1981, 91-143.
- Jelenić, Julijan. *Izvori za kulturnu povijest bosanskih franjevacu*, Sarajevo, 1913.
- Kadić, Muhamed Enveri. *Tarih-i Enveri*, sv. IV, 169; sv. V, 2. dio.
- Kantemir, Dimitri. *Osmanlı İmperatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Istanbul, c. I, II, Istanbul, 1998.
- Kaser, Karl. *Popis Like i Krbave 1712. godine: obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj*, Zagreb, 2003.
- Lašvanin, Nikola fra. *Ljetopis*, Sarajevo, 1981.
- Matasović, Josip. “Fojnička regesta”, *Spomenik SKA*, LXVII, Beograd, 1930.
- Mažuran, Ive. *Stanovništvo Osijeka 1693-1703 – Liber baptizatorum, copulatorum et mortuorum Essekini ab Anno 1693 usque ad 1703*, Osijek, 1974.
- Popis naselja i stanovništva u Slavoniji 1698. godine, JAZU, Radovi za znanstveni rad u Osijeku, 2, Osijek, 1988.
- McGowan, Bruce. *Sirem Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, Ankara, 1983.
- Musić, Srđan. *Izvjestaji generalnog providura Dalmacije i Albanije Kornera o zauzimanju Herceg-Novog 1687. godine*, Herceg Novi, 1988.
- Muvekkit, Salih Sidki Hadžihuseinović, *Povijest Bosne, knj. I, II*, Sarajevo, 1999.
- Mujić, Muhamed. *Sidžil mostarskog kadije 1632-1634*, Mostar, 1987.

- Nikić, Andrija. *Regesta Kongregacije De propagande fide*, Nova et vetera, 1988.
- Pucić, Medo. *Spomenici srpski*, I, Beograd, 1858.
- Rad Jugoslavenske Akademije, knj. 56, Zagreb, 1929.
- Hasandedić, Hivzija. *Sidžili mostarskog kadije: 1044-1207.h.god. /1635-1793. godine*, Mostar, 2011.
- Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Silâhdâr Tarihi*, Istanbul, 1928.
- *Nusretnâme*, Istanbul, 1962, c. II, 3-139.
- Stanojević, Gligor. “Katastri Herceg Novog i Risna iz 1704. godine”, *Spomenik SANU*, CXXV, Beograd, 1938.
- “Prvi katastar hercegnovskog kraja iz 1702. godine”, *Glasnik Cetinjskih muzeja*, VII, Cetinje, 1974, 129-176.
- “Građa za privrednu istoriju Boke Kotorske u XVIII vijeku”, *Mešovita građa (Miscellanea)*, V, Beograd, 1977, 71-159.
- Zeydan, Corci. *Islam Medeniyeti Tarihi*, I-V, Istanbul, 1976.

LITERATURA

- Aličić, Ahmed S. *Uređenje Bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine*, OIS, Posebna izdanja, IX, Sarajevo, 1983.
- Altınöz, Ismail. *Osmanlı Toplumunda Çingeneler*, Ankara, TTK, 2013.
- Bajraktarević, Mirko. *Vlasenica, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, knj. I, Tuzla, 1957.
- Bandić, Dušan. *Carstvo zemaljsko i carstvo nebesko: ogledi o narodnoj religiji*, Beograd, 1997.
- Bandžović, Safet. *Iseljavanje Bošnjaka u Tursku*, Sarajevo, 2006.
- Bašagić, Safvet-beg. *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine (Od g. 1463-1850.)*, Sarajevo, 1900.

- Bašagić, Redžepašić Safvet-beg. *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini*, Sarajevo, 1986.
- Batinić, Mijo Vjenceslav. *Djelovanje franjevaca u Bosni i Hercegovini za prvih šest vjekova njihova boravka, II*, Zagreb, 1883.
- Bexheti, Der “*Große Türkenkrieg*” und die Albaner. *Die militärische Präsenz der Balkanvölker am “Großen Türkenkrieg” 1683-1699*, Saarbrücken, 2009.
- Bikar, Fedora. *Senrandreja u ogledalu prošlosti*, Novi Sad, 2003.
- Chaumette-des-Fossés A. *Voyage en Bosnie dans les années 1807 et 1808*, Berlin, 1812.
- Christiansen, Reidar Thoralf. *The Migratory Legends, A Proposed List of Types with a Systematics Catalogue of the Norwegian Variants*, FF Communications, No. 175, Helsinki, 1958.
- Cin, Halil-Akgündüz, Ahmed. *Türk Hukuk Tarihi, II*, Konya 1989.
- Cozzi Gaetano, Knapton Michael, Scarabello Giovanni. *Povijest Venecije*, sv. I, II, Zagreb, 2007.
- Božitković, Juraj. *Kritički ispit popisa bosanskih vikara i provincijala (1339-1735)*, Beograd, 1935.
- Cvijić, Jovan. *Balkansko poluostrvo i južnoslovenske zemlje. Osnovi antropogeografije*, Beograd, 1966.
- Ćeman, Mirza Hasan. *Urbana antropologija Tešnja 1461-1878*, Tešanj, 2006.
- Donia, Robert. *Sarajevo: biografija grada*, Sarajevo, 2006.
- Duranović, Elvir. *Elementi staroslavenske tradicije u kulturi Bošnjaka : odnos islamskih učenjaka u Bosni i Hercegovini prema njima*, Bugojno, 2011.
- Džaja, Srećko. *Konfesionalnost i nacionalnost Bosne i Hercegovine*, Mostar, 1999.

- Đorđević, Jasmina. *Dračevica i Riđani sredinom XVI vijeka*, Vol. 29, Zadužbina Andrejević, Beograd, 1997.
- Erdeljanović, Jovan. *Stara Crna Gora, Etnička prošlost i formiranje crnogorskih plemena*, SEZ XXXIX, Beograd, 1926.
- Eröz, Mehmet. *Yörükler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfi Yayınları*, İstanbul, 1991.
- Filipović, Milenko S. *Etnička prošlost našeg naroda u okolini Visokog (u Bosni)*. Etnološka rasprava, Beograd, 1928.
- Filipović, Milenko S. *Glasinac, antropogeografsko-etnološka rasprava, Naselje i poreklo stanovništva*, knj. 32, SANU, Beograd, 1950.
- Filipović, Milenko, S. “Rama u Bosni”, SEZ LXIX, Beograd, 1955.
- “Takovo”, SANU, Odjeljenje društvenih nauka, 1957.
- *Modriča nekad i sad*, Geografsko društvo NR Bosne i Hercegovine, knj. I, Sarajevo, 1959.
- Fraser, Angus. *Avrupa Halkları: Çingeneler*, İstanbul, 2005.
- Gavrilović, Slavko. *Iz istorije Srba u Hrvatskoj, Slavoniji i Ugarskoj (XV-XIX vek)*, Beograd, 1993.
- Gibbons, Herbert Adams. *The Foundation of the Ottoman Empire*, Oxford, 1916.
- Gleni, Miša. *Balkan 1804-1999*, I, Beograd, 2001.
- Gligorijević, Branislav. *Kralj Aleksandar Karađorđević*, knj. 1, Beograd, 1996.
- Gross, Mirjana. *Suvremena historiografija*, Zagreb, Novi liber, 1996.
- Gündüz, Tufan. *Bozkırın Efendileri*, İstanbul, 2009.
- Hadžibegić, Hamid. *Glavarina u osmanskoj državi*, Sarajevo: Orientalni institut u Sarajevu, 1966.
- Hadžihasanović, Aziz. *Sarajevo: Istine i mitovi*, Sarajevo, 2001.
- Hadžijahić, Muhamed. *Od tradicije do identiteta: geneza nacionalnog pitanja bosanskih muslimana*, Sarajevo, 1974.

- Handžić, Adem, “O društvenoj strukturi stanovništva u Bosni početkom XVII stoljeća”, Studije o Bosni, historijski prilozi iz osmansko-turskog perioda, Istanbul, 1994.
- Handžić, Mehmed H. *Islamizacija Bosne i Hercegovine i porijeklo bosanskohercegovačkih muslimana*, separat, Sarajevo 1940. (ponovo objavljeno u Izabranim djelima, knj. II, Teme iz opće i kulturne historije, izd. “Ogledalo”, Sarajevo 1999, 7-46).
- Hasandedić, Hivzija. *Muslimanska baština istočne Hercegovine*, Sarajevo, 1990.
- *Muslimanska baština Bošnjaka, II: Herceg Novi, Vrgorac i okolina, Makarsko primorje, Zapadna Hercegovina*, Mostar, 1999.
- Hamavi, Zuhayr Mahmud. *Čovjek između sihira, uroka i džina*, Sarajevo, 2001.
- *Historijski leksikon Crne Gore*, knj. 5, Daily Press-Vijesti, 2006.
- Hodžić, Ibrahim A. *Uvod u genealogiju i historiju familije*, Sarajevo, 2017.
- Holjevac, Željko; Močanin, Nenad. *Hrvatsko-slavonska vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osmanskoga carstva u ranome novom vijeku*, 2. sv., Zagreb, 2007.
- *Hrvatski franjevački biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, 2010.
- Imamović, Mustafa. *Historija Bošnjaka*, Sarajevo, 1997.
- *Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive*, Zbornik naučnog skupa održanog u Sarajevu, 14., 15. i 16. novembar 2007. godine, Sarajevo, 2008.
- Ivić, Aleksa. *Seoba Srba u Hrvatsku i Slavoniju*, Sremski Karlovci, 1909.
- *Migracije Srba u Hrvatsku tokom 16., 17. i 18. stoleća*, Subotica, 1923.

- Jeremić, R. *Prilozi za istoriju zdravstvenih i medicinskih prilika Bosne i Hercegovine pod Turskom i Austro-Ugarskom*, Beograd, 1931.
- Jurić, Marko, Vidović Dragan. *Župa Goranci kod Mostara*, Mostar, 2009.
- Kanaet, Tvrtko. Podveležje i Podvelešci. *Glasnik jugoslavenskog profesorskog društva*, Knj. XVII, Sv. 11-12, 1937.
- Kasumović, Azra. *Katalog osmanskih dokumenata*, 1, Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka, 2018.
- Katić, Tatjana. *Tursko osvajanje Srbije 1690. godine*, Beograd, 2012.
- Kenigsberger, Helmut G., *Evropa u šesnaestom veku*, Beograd, Clio, 2002.
- Korać, Vojislav. *Trebinje, istorijski pregled, period od dolaska Turaka do 1878. godine*, I, II, Trebinje, 1971.
- Koštović, Nijazija, *Sarajevo između dobrotvorstva i zla*, 2. dop. izd., Sarajevo, 1998.
- Kovačević, Ešref. *Granice Bosanskog pašaluka prema Austriji i Mletačkoj Republici po odredbama Karlovačkog mira*, Sarajevo, 1973.
- Kreševljaković, Hamdija. *Kreševljaković, Hamdija. Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine, knj. 5, Sarajevo, 1954.
- Čengići, prilog izučavanju feudalizma u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1959.
- *Hanovi i karavansaraji u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 1957.
- *Kršćanski puk i franjevci u Hercegovini*, Mostar, 1977.
- Kruhek, Milan. – Pavlović, Augustin. *Granice Republike Hrvatske u svjetlu Karlovačkog (1699) i Požarevačkog (1718) mira*, Zagreb, 1991.
- Leroy, Paul, -Beaulieu. *La question de la population*, Paris, 1880.
- *Letopis Matice srpske*, knj. 228, Novi Sad, 1938.

- Lopašić, Radoslav. *Bihać i Bihaćka krajina*, Zagreb, 1890.
- Lutovac, Milisav. *Ibarski Kolašin*, SEZ LXVII, Beograd, 1954.
- Ljubušak, Kapetanović Mehmed-beg, *Narodno blago*, sv. 1, 2, Sarajevo, Svjetlost, 1987.
- Mandić, Dominik, *Etnička povijest Bosne i Hercegovine*, Rim, 1967.
- Marušjakova Elena, Popov Veselin. *Romi u Turskom carstvu, prilozi za istoriju Balkana*, Subotica, 2003.
- McGowan, Bruce. *Food Supplay and Taxation on the Middle Danube (1568-1579)*, *Archivum Ottomanicum, Tomus I*, Anno 1969.
- *Economic Life in Ottoman Europe, Taxation, Trade and the Struggle for Land, 1600-1800*, Cambridge, 1981.
- Milošević, Miloš. *Hajduci u Boki Kotorskoj 1648-1718*, Titograd, 1987.
- Miović, Vesna. *Na razmeđu*, Dubrovnik, 1997.
- *Židovski geto u Dubrovniku (1546-1808)*, Zagreb – Dubrovnik 2005.
- *Mudrost na razmeđu: zgone iz vremena Dubrovačke Republike i Osman-skog carstva*, Dubrovnik, 2011.
- Mujezinović, Mehmed. *Islamska epigrafika BiH*, knj. I, II, Sarajevo, 1977.
- Mulić, Jusuf. *Konjic i njegova okolina: starosjedilački rodovi*, Sarajevo, 2005.
- Nikić, Andrija. *Katolici u Sarajevu do 1918.*, Mostar, 2002.
- *Događajnica Bosne i Hercegovine od 614.-1918.*, Mostar, 2003.
- Novak, Grga. *Borba Dubrovnika za slobodu 1683-1699*, Rad JAZU, Razredi filologičko-historički i filosofičko-juridički, knj. 113, 1935.
- *Jadransko more u sukobima i borbama kroz stoljeća, Iz ratne prošlosti naših naroda*, sv. 41, Red. izdanja, knj. 23.
- Novaković, Stojan. *Selo*, SKA, Beograd 1891.

- Ögel, Bahaeddin. *Türk Kültür Tarihine Giriş*, c. 3, Ankara, 2000.
- Özkan, Ali Rafet. *Türkiye Çingeneleri*, Ankara, 2000.
- Öztuna, Yılmaz. *Devletler ve Hanedanlar*, Islam Devletleri, cilt 2, Ankara, 1969.
- Pašić, Ibrahim. *Od hajduka do četnika. Stradanje i genocid nad glasi-načkim Bošnjacima od najstarijih vremena do 1994.*, Sarajevo, 2000.
- Pavičić, Stjepan. “Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji”, *Djela*, JAZU, knj. 47, Zagreb, 1953.
- “Seobe i naselja u Lici”, *Zbornik za narodni život i običaje*, JAZU, knj. 41, Zagreb, 1962.
- Pejanović, Đorđe. *Stanovništvo Bosne i Hercegovine*, SAN, Posebna izdanja, knj. CCXXIX, Odeljenje društvenih nauka, nova serija, 12, Beograd, 1955.
- Pejović, Đorđije. *Iseljavanje Crnogoraca u XIX vijeku*, Titograd, 1962.
- Pelesić, Muhidin. *Bošnjaci na svjetskim ratištima*, Sarajevo, 1996.
- Pelidija, Enes. *Bosanski ejalet od Karlovačkog do Požarevačkog mira*, Sarajevo, 1989.
- *Banjalučki boj iz 1737: uzroci i posljedice*, Sarajevo, 2003.
- Popović, Alexandre. *L'Islam Balkanique: Les Musulmans de Sud-Est European dans la period Post-Ottomane*, Berlin, 1986.
- Popović, Dušan J. *Srbi u Sremu do 1736/37.*, Beograd, 1950.
- *Povijest Venecije*, sv. 2, uredio: Gaetano Cozzi, Michael Knapton, Giovanni Scarabello, Zagreb, Antibarbarus, 2007.
- Prelog Milan, *Povijest Bosne u doba osmanlijske vlade*, I, II dio, Sarajevo, Naklada J. Studničke i druga
- Radonić, Jovan. *Rimska kurija i jugoslovenske zemlje od XVI do XIX veka*, SAN, Posebna izdanja, knj. CLV, knj. 3, Beograd, 1950.
- Rem, Vladimir. *Tko su Šokci?*, Vinkovci, 1993.

- Seres, István. *Thököly Imre és Törökország*, Budapest, 2006.
- Sitki, Saffet. *Fātih Divanı*, Istanbul, 1944.
- Skarić, Vladislav. *Srpski pravoslavni narod i crkva u Sarajevu u 17. i 18. vijeku*, Sarajevo, 1928.
- *Sarajevo i njegova okolina od najstarijeg vremena do austrougarske okupacije*, Sarajevo, 1937.
- *Iz prošlosti Bosne i Hercegovine*. Izabrana djela, knj. III, Sarajevo, 1985.
- Skenderović, Robert. *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do raspada Austro-Ugarske Monarhije*, Subotica–Slavonski Brod, 2017.
- Smajić, Ramiza. *Bosanska krajina: historija, legende i mitovi*, Sarajevo, Dobra knjiga, 2009.
- Smičiklas, Tade. *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije*, I, Zagreb, 1891.
- Sokolović, Osman A. *Prilike u Bosni potkraj XVII stoljeća*, Prilog građi za povijest Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1943.
- Stanojević, Gligor. *Jugoslovenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI-XVIII vijeka*, Beograd, 1970.
- Sućeska, Avdo. *Ajani, prilog proučavanju lokalne vlasti u našim zemljama za vrijeme Turaka*, Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine, XXII, Odjel istorijsko-filoloških nauka, br. 14, Sarajevo, 1965.
- Šabanović, Hazim. *Bosanski pašaluk, postanak i upravna podjela*, Sarajevo, 1982.
- Šamić, Midhat. *Les Voyageurs français en Bosnie à la fin du XVIIIe siècle et au début du XIXe et le pays tel au'ils l'ont vu*, Paris, 1960.
- Šarošac, Đuro. *Bosanski Hrvati u okolici Pečuha*, Budapest, 1991.
- Šerović, Petar. *Bijela u Boki Kotorskoj. Starine i porijeklo stanovništva*, Beograd, 1954.

- Šišić, Ferdo. *Pregled povijesti hrvatskog naroda od najstarijih dana do 1. decembra 1918*, knj. I, (do 20 feb. 1790), Zagreb, 1920.
- Škegro, Ante. *Uskoplje I: Uskoplje od prapovijesti do kraja austro-ugarske uprave*, Hrvatska uzdanica, Uskoplje, 1996.
- Šobajić, Petar. *Nikšić. Onogošt. La Ville de Nikšić (Onogošt)*. Posebna izdanja geografskog društva, Beograd, 1938.
- Šunjić, Marko. *Bosna i Venecija, odnosi u XIV i XV st.*, Sarajevo, 1996.
- Tanović, Bakir. *Ćurčića vakuf*, Sarajevo, 2000.
- Tomić, Jovan. *Pohod Numan-paše Ćuprilića na Crnu Goru 1714*, Beograd, 1932.
- Trojanović, Sima. *Jedinstvo narodnog duha*, Beograd, 2008.
- Truhelka, Ćiro. *Uspomene jednog pionira*, Zagreb, 1942.
- *Usmena epika Bošnjaka*, priredio: Enes Kujundžić, Sarajevo, 1997.
- Uzunçarşılı, Ismail Hakkı. *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapukulu Ocakları*, I-II, Ankara, 1984.
- *Osmanlı Tarihi*, I, II, Istanbul, 2015.
- Ünsel, Kemal Edip. *Fâtih'in şüirleri*, Ankara, 1946.
- Vasić, Milan. *Martolosi u jugoslovenskim zemljama pod turskom vladavinom*, Sarajevo 1967.
- Veselinović, Rajko. "O nekim pitanjima narodnog pokreta s kraja XVII veka", *Istorijski glasnik*, br. 1-2/1959, Beograd, 147.
- Vrčić, Vjeko fra. *Odjeci 250-godišnjeg rada župe Imotski 1717-2. VIII-1967*, Imotski, 1967.
- Willigan, Dennis, Lynch, Katharine A. *Sources and Methods of Historical Demographie*, New York, 1982.
- Zirojević, Olga, *Konvertiti-kako su se zvali*, Podgorica, 2001.
- Živanović, Đorđe. *Srbi i poljska književnost (1800-1871)*, Beograd, 1941.

ČLANCI

- Aličić, Ahmet, “Gazi Ferhadpaša Sokolović, utemeljitelj Banja Luke (uz tristošezdesetogodišnjicu)”, *Osvit*, god. II, br. 58, Sarajevo, 1943, 10. IV, 12.
- Aličić, Azer. “Metodologija rekonstrukcije starog grada Počitelja”, *Naše starine*, Godišnjak Zavoda za zaštitu spomenika, Sarajevo, 2013, 55-58.
- Atsız, Bedriye. “Imena ptica grabljivica kao lična imena u rano-osmanskom periodu”, *POF*, 30/1980, III međunarodni simpozijum za predosmanske i osmanske studije, Sarajevo, 18-22, septembar 1978., Sarajevo, 1980, 11-18.
- Bandić, Dušan. “Etnos”, *Etnološke sveske*, 4, Beograd, 1982, 40-57.
- Berić, Dušan. “Crkva sv. Ilije u Zadru”, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 11, Split, 1959, 136-163.
- Bezić, Nevenka, -Božanić. “Stanovništvo Sinja u Lovrićevo doba”, *Zbornik Cetinske krajine*, Sinj, 1979, 125-154.
- Bojović, Jovan. “Šaransko-jezerski bataljon u oslobođenju pljevaljskog kraja 1912. godine”, u: *Oblasti Stare Raške krajem XIX i početkom XX veka*, Prijepolje, 1994.
- Buzov, Snježana. “Vlasi u bosanskom sandžaku i islamizacija”, *POF OIS*, br. 41/1991, Sarajevo, 1991, 99-112.
- Čevra, Omer. “Šta zapravo znači izraz balija”, *Kabes*, časopis za popularnu i nacionalnu afirmaciju, br. 5, Mostar, 1996, 30.
- Čolić, Snježana. “Neke teorije o dvjema kulturama: k dijalektičkoj perspektivi”, *Sociologija sela*, 40, 2002, 105-116.
- Čoralić, Lovorka; Markulin, Nikola. “Bitka za Sinj 1715. godine”, u: *Zbornik Odsjeka za povijest Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, vol. 34, 2016, 147-180.

- Džafić, Jusuf. “Hadži Alija Hadžisalihović – stolački vakif i kairski oficir”, *Glasnik RIZBiH*, br. 9-10, 843-852.
- Džambo, Jozo. “Iz prve ruke o vojnom pohodu Eugena Savojskog na Bosnu 1697.”, *Bosna Franciskana*, VI/1998, sv. 9, 137-148.
- Ekmečić, Milorad. “Apologija istorijske demografije”, u: *Migracije i Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, 1990, 11-31.
- Ercan, Yavuz. “Osmanlı İmparatorluğunda Gayrimüslimlerin Ödedikleri Vergiler ve Bu Vergilerin Doğurduğu Sosyal Sonuçlar”, *Belleten*, c. LX, sayı 212-214, 1991, 371-391.
- Filipović, Milenko S. “Etnička prošlost našega naroda u okolini Visokog (u Bosni)”, *Etnološka rasprava*, Beograd, 1928.
- “Propast franjevačkog manastira Gradovrha kod Tuzle i poreklo ikone ‘Crne Gospe’ u franjevačkom manastiru u Baču”, u: *Članci i građa za kulturnu historiju istočne Bosne*, 1960, 89-94.
- Filipović, Nenad. “Osmanska Bosna i Osmansko Carstvo u djelu ‘Stvaranje Jugoslavije 1790-1918’ Milorada Ekmečića”, *POF*, br. 40, Sarajevo, 1990, 433-457.
- Gabrić-Bagarić, Darija. “Četiri ishodišta hrvatskoga standardnoga jezika”, *FLUMINENSIA*, god. 22, br. 1, 2010, 149-162.
- Gadžo, Azra. “Veze esnafa u Bosni sa tekijom u Kiršehiru”, *POF*, 49/1999, Sarajevo, 2000, 111-175.
- Gavrilović, Slavko. “Zapis o rodu Berića”, *Zbornik Matice srpske za istoriju*, sv. 50, Novi Sad, 1994.
- Gavrilović, Vladan. “Velika seoba Srba kao migracioni talas u vreme Velikog Bečkog rata”, *Istraživanja*, 24, Novi Sad, 2013, 167-177.
- “Primeri migracija srpskog naroda u ugarske provincijalne oblasti 1699-1737”, *Istraživanja*, br. 25, Novi Sad, 2014, 139-148.
- Göyünç, Nejat. “Osmanlı Devlet Hakkında”, *Cogito*, sayı 19/1999, 86-92.

- Gündüz, Tufan. “Münşi Iskender Bey’e göre XVII. Yüzyılda Iran Sahasında Türkler, Türkmenler ve Kızılbaşlar”, *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi, sayı 22/015, 121-132.
- Hadžić, Kasim. “Kur’an o muhadžirima”, *Islamska misao*, III/1981, br. 25, 10-13.
- Hadžijahić, Muhamed. “Neki rezultati ispitivanja etničkih kretanja u Bosni u XVIII i početkom XIX stoljeća”, *Prilozi IIS*, XI-XII, Sarajevo, 1975-76, 289-291.
- “Sinkretistički elementi u Islamu u Bosni i Hercegovini”, *POF*, 28-29, 1978, 301-328.
- “O manjinskim etničkim skupinama u Bosni i Hercegovini u XVIII i XIX stoljeću, do okupacije 1878. godine”, *Prilozi IIS*, Sarajevo, XVII, 18, 1981, 203-220.
- Hajdarhodžić, Hamdija. “Prilog proučavanju prilika u Popovom polju početkom 18. vijeka”, *Prilozi IIS*, 9/1, Sarajevo, 1973, 330-342.
- “Utjecaj talijanskog jezika na govor Trebinja i njegove okolice na početku XVIII vijeka”, *Radovi ANUBiH*, Odjeljenje društvenih nauka, knj. LV, knj. 18, Sarajevo, 1975.
- “Vijesti o Bosni i Hercegovini Šibenčanina A.A.Frarija”, *Radovi ANUBiH*, LV, knj. XVIII, 223-250.
- “Lujigji Ferdinando Marsilji i jugoslovenske zemlje od 1679-1684”, *Anali GHB*, VII-VIII, Sarajevo, 1982, 223-239.
- “Dubrovačke i mletačke pripreme pred razgraničenje 1699. godine”, *Anali GHB*, XI-XII/1985, Sarajevo, 1985, 289-329.
- Handžić, Adem. “Bosanski namjesnik Hekim-oglu Ali-paša”, *POF*, br. V/1954-55, Sarajevo, 1955, 135-180.
- “Einige kulturgeschliche Besonderheiten der Nahiye Tešanj im XVI Jh.”, *POF*, 30/1980, Sarajevo, 1980, 203-208.

- “Konfesionalni sastav stanovništva u Bosni i Hercegovini u prvim stoljećima osmanske vladavine”, *POF*, 42-43/1992-93, Sarajevo, 1995, 119-151.
- Hasandedić, Hivzija. “Spomenici islamske kulture u Herceg-Novom i okolini”, *Takvim*, 1407/8, 1987, Sarajevo, 1987, 152-153.
- “Hromo Hromozade Hromići iz Stoca”, *Hercegovina*, časopis za kulturno i historijsko nasljeđe, 11-12, Mostar, 2000, 97-99.
- Hrabak, Bogumil. “Kužne rednje u Bosni i Hercegovini 1463-1800”, *Istorijski zbornik*, Institut za istoriju u Banjaluci, II/2, Banjaluka, 1981, 5-41.
- “Stara Raška u Bečkom i Morejskom ratu”, *Novopazarski zbornik*, Novi Pazar, 1996, 81-89.
- Ibrahimović, Ramiza. “Struktura feudalne klase u Bosni u 15. vijeku s posebnim osvrtom na regionalnu i konfesionalnu pripadnost”, u: Zbornik simpozijuma Širenje *islama i islamska kultura u Bosanskom ejaletu*, održanog 7.-9. marta 1991. god. u Sarajevu. *POF*, br. 41/1991, Sarajevo, 1991, 269-282.
- Ivanović, Andrija P. “Opisanije okružja krajinskog”, *Glasnik Društva srbske slovesnosti*, br. V, Beograd, 1853.
- Jelenić, Julijan. “Spomenici kulturnoga rada bosanskih Franjevaca (1437–1878)”, *Starine JAZU*, XXXVI, Zagreb, 1918.
- Kanaet, Tvrtko. “Ljubuški travari”, *Geografski pregled*, 1960, IV, 43-66.
- Karić, Enes. “Nije dobro higijenizirati tradiciju, pa ni tradiciju islama”, intervju u: *Oslobođenje*, 13.12.2014., 35.
- Kettani, Ali M. “Islam na Balkanu u postosmanskom dobu”, *Islamska misao*, br. 141, Sarajevo, septembar, 1990.
- Kl. Božić, “Slike iz Bosne”, *Vienac*, br. I, 476.
- Kosorić, Veselin. “Naselja i porijeklo stanovništva”, u: *Rogatica*, Sarajevo, 1966.

- Köprülü, Fuad M. “Osmanlı İmparatorluğu’nun Etnik Menşei Mes’eleleri”, *Belleten*, c. VII, sayı 28 (1943), 219-313.
- Kralj-Brassard, Vera. “Grad i kuga: Dubrovnik 1691. godine”, *Anali*, Dubrovnik, 54/1, 2016, 115-170.
- Kreševljaković, Hamdija. “Kulen-Vakuf”, *Narodna uzdanica*, kalendar za 1936.
- “Muteselimi i njihov djelokrug”, *Radovi NDBiH*, VII, Sarajevo, 1957.
- Kursar, Vjeran. “Bosanski franjevci i njihovi predstavnici na osmanskoj Porti”, *POF OIS*, Sarajevo, 2011, 371-408.
- Lavić, Senadin. “Pusti krajolici: Bošnjačka prezimena (rodovi) u povijesnom i prostornom kontekstu istočne Bosne i Hercegovine”, *Godišnjak BZK Preporod*, 2008, 42-72.
- Lutovac, M. “Migracije i kolonizacije u Jugoslaviji u prošlosti i sadašnjosti”, *Glasnik*, Etnografski institut SANU, VII, Beograd, 1958.
- Mandić, Dominik. “Katolička crkva u Bosni i Hercegovini za turskih vremena”, Poseban otisak iz *Novog života*, god. II, sv. 5-6, Rim, 1963, 224.
- McCarthy, Justin. “Stanovništvo osmanlijske Evrope prije i poslije pada Bosne”, *Glasnik RIZBiH*, br. 7-8, 1999, 743-754.
- Milošević, Miloš. “Trgovačka djelatnost i kapital novodoseljenih hajduka kao glavni faktor razvoja pomorske privrede hercegnovskog kraja i I polovini XVIII vijeka”, *Godišnjak pomorskog muzeja u Kotoru*, XVI, Kotor, 1986.
- Milović, Đorđe. “Odrzi Karlovačkog mira na teritorijama Hercegnovog i Risna”, u: *IZ X*, 13, 1-2, 1957, 143-252.
- Moaćanin, Nenad. “‘Autonomija’ osmanske Bosne. Nacrt.”, Zbornik uz 70. godišnjicu života Dragutina Pavličevića, Zagreb, 2002, 136-142.

- “Stanovništvo Bosanskog ejaleta u 18. stoljeću prema popisima glavarine”, *RAD HAZU*, Razred za druš. znanosti, Zagreb, 2013, 93-119.
- Mošin, Vladimir. “Prepiska ruskog samozvanca Ivana-Timoške Akundinova sa Dubrovnikom g. 1649”, *Historijski zbornik*, V, Zagreb, 1952, 71-84.
- Mujić, Muhamed. “Prilog proučavanju uživanja alkoholnih pića”, *POF*, sv. 5 (1954-5), Sarajevo, 286-298.
- Mutavdžić, Predrag. “O etnonimu Vlasi u značenju Srbi”, u: *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 74, Novi Sad, 2008, 297-302.
- Nilević, Boris. “Osvrt na historiju Jevreja u Bosni i Hercegovini za vrijeme osmansko-turske uprave”, *Zbornik radova Sefarad '92.*, Sarajevo, 1995, 47-56.
- Palavestra, Vlajko. “Narodna predanja o starom stanovništvu u dinarskim krajevima: prilog poznavanju naše narodne tradicije”, *GZMBiH, Etnologija, Nova serija, sveska XX/XXI*, Sarajevo, 1966, 5-82.
- Pelidija, Enes. “Pohodi bosanskih paša na Crnu Goru od 1706-1714”, *Prilozi IIS*, god. XVI, br. 17, Sarajevo, 1980, 121-129.
- “Privredne prilike u bosanskom ejaletu u prvim decenijama XVIII stoljeća”, *Istorijski zbornik Instituta za istoriju u Banjaluci*, br. 7, god. VII, Banjaluka, 1986, 25-39.
- “O migracionim kretanjima stanovništva Bosanskog ejaleta u prvim decenijama XVIII vijeka”, u: *Migracije i Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, 1990, 119-131.
- “Život i djelo Ferhat-paše Sokolovića”, *Glasnik RIZ* u SFRJ, 1991, br. 6, 699-711.
- “Bosanski ejalet od 1593. do Svištovskog mira 1791. god.”, u: *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, 2. izd., Sarajevo, 1998, 133-172.

- Petrić, Mario. “O migracijama stanovništva u Bosni i Hercegovini”, *GZMBiH*, sv. XVIII, Sarajevo, 1963, 5-16.
- Popara, Haso. “Nekoliko novih podataka o Visočaninu Osmanef. Šugliji, sinu Ahmedovu. Prilog izučavanju književnosti Bošnjaka na orijentalnim jezicima”, *Anali GHB*, 40 (32), Sarajevo, 2011, 7-34.
- Popović, Tomo K. “Herceg-Novi, Istorijske bilješke u Herceg-Novom i okolini”, *Takvim*, Herceg-Novi, 1924.
- Radojičić, D. “Stanovništvo hercegnovskog kraja prema katastru iz 1704. godine”, *Istorijski zapisi*, god. XXXVIII/LVIII, 2, Tитоград, 1985, 73-80.
- Radojičić, Dragana. “Migraciona kretanja iz Hercegovine u hercegnovski kraj krajem XVII i početkom XVIII vijeka”, u: *Migracije i Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, 1990, 101-118.
- Rihtman-Auguštin, Dunja. “Teorija o dvije kulture: od Radića do Gramscia, Ciresea i Burkea”, *Narodna umjetnost*, Zagreb, 24 (1987), 177-192.
- Samardžić, Nikola. “Stvarnost institucionalizovanog ranog osman-skog multikulturalizma: pravo i sudovi u imperijalnoj strukturi i svakodnevi”, *Novopazarski zbornik*, br. 32, Novi Pazar, 2006.
- “Prvo uređenje jugoistočne Evrope: Karlovački mir 1699.”, *Novopazarski zbornik*, br. 30, Novi Pazar, 2007, 91-105.
- Samardžić, Radovan. “Srpska crkva u Turskom Carstvu 1690-1766”, *Istorija srpskog naroda*, knj. 4, sv. 1, Beograd, 1986, 531-552.
- “Bosna i Hercegovina u XVIII veku”, *Istorija srpskog naroda*, knj. 4, sv. 2, Beograd, 1986, 432-497.
- “Turci u srpskoj istoriji”, u: *Zbornik za orijentalne studije*, br. 1, Beograd, 1992, 19-37.
- Sekulić, Ante. “Bački Hrvati: Narodni život i običaji”, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, knj. 52, Zagreb, JAZU, 1991.

- Skarić, Vladislav. “Popis bosanskih spahija iz 1123 (1711) godine”, GZMBiH, sveska za historiju i etnologiju, br. 2, god. XLII, Sarajevo, 1930.
- Skenderović, Robert. “Kuga u Požegi i Požeškoj kotlini 1739. godine”, *Scrinia Slavonica*, vol. 3, 2003, 157-170.
- “Zapisi o doseljenim sarajevskim katolicima u najstarijoj brodskoj matici (1701.-1735.)”, *Scrinia Slavonica*, vol. 10, No. 1, Slavonski Brod, 2010, 143-160.
- Smajić, Ramiza. “Neki terminološki problemi u izučavanju osmanskog perioda historije Bosne i Hercegovine”, u: *Istorijska nauka o Bosni i Hercegovini u razdoblju 1990-2000*, zbornik sa naučnog skupa ANUBiH, 2003, 59-65.
- “Hercegovina u historiografskom kaleidoskopu: Pogledi dr. Ahmeda Aličića”, u: *Hercegovački naučnici/znanstvenici i tradicija istraživanja u Hercegovini*, Mostar, 2016, 253-265.
- Soldo, Josip. “Etničke promjene i migracije u Sinjskoj krajini krajem 17. i početkom 18. stoljeća”, *Zbornik Cetinske krajine*, 1, Sinj, 1979, 81-133.
- Stanojević, Gligor. “Dalmacija pod mletačkom vlašću”, *Istorijski pregled*, god. I, br. 3, Beograd, 1954.
- “Dalmacija za vrijeme mletačko-turskog rata 1714-1718”, *Istorijski glasnik*, 1-4, Beograd, 1962.
- Stojak, Rudi. “Teorijsko-metodološki problemi istraživanja migracija”, u: *Migracije i Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, 1990, 297-313.
- Sućeska, Avdo. “Promjene u sistemu izvanrednog oporezivanja u Tuskog u XVII vijeku i pojava nameta i tekalifi šâkka”, *POF*, X-XI (1960-1961), Sarajevo, 1961.
- “Bune seljaka Muslimana u Bosni u XVII i XVIII stoljeću”, *Zbornik radova*, Istorijски institut u Beogradu, br. 1, Beograd, 1976.

- “Elementi koji su uticali na posebnost Bosne u doba osmanlijsko-turske vladavine”, *Opredjeljenja*, br. 4, april, Sarajevo, 1977.
- “Prilike u Bosni prije i poslije osvajanja Sarajeva od strane princa Eugena Savojskog (prema domaćim i osmansko-turskim izvorima)”, *Prilozi Instituta za istoriju*, br. 20, Sarajevo, 1984.
- “Uticaj migracionih kretanja na oblikovanje agrarnih odnosa u BiH u periodu osmanske vladavine”, u: *Migracije i Bosna i Hercegovina*, Institut za istoriju i Institut za proučavanje nacionalnih odnosa Sarajevo, Sarajevo, 1990, 109-118.
- Sümer, Faruk. “Yörükler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, İstanbul, 2013, 570.
- Šabanović, Hazim. “Bosna i Hercegovina od Karlovačkog do Svištovskog mira (1699-1791)”, *Vojna enciklopedija*, 2 B-E, Beograd, 1959.
- “Vojno uređenje Bosne od 1463. do kraja XVI stoljeća”, *GDI BiH*, god. XI, Sarajevo, 1961.
- Šerović, Petar D. “Borbe s Turcima oko Hercegovoga do njegova konačnog oslobođenja g. 1687”, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, Kotor, IV/1955, 5-28.
- Škapur, Hasan. “Ferhad-paša Sokolović i njegove zadužbine”, *Glasnik VIS*, br. 1, 2, Sarajevo, 1967.
- Škegro, Ante. “Katolička zvona s osmanlijskih sahat-kula u Bosanskom ejaletu”, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, vol. 108, No. 1, prosinac 2015, 295-313.
- Škijan, Filip. “Bošnjaci na otoku Krku i u gradu Buzetu”, *Historijska misao*, br. 1, Tuzla, 2015, 227-255.
- Šunjić, Marko. “O vojvodi Vladisavu Kosači i njegovoj srebrenini deponovanoj u Zadru”, Sarajevo, *GDIBiH*, XXXIX, 1988, 65-70.
- Thoralf Christiansen, Reidar. “The Migratory Legends, A Proposed List of Types with a Systematics Catalogue of the Norwegian Variants”, *FF Communications*, No. 175, Helsinki, 1958.

- Tkalac, Krunoslav. “Porijeklo i kretanje Šokaca iz Bosne prema sjeveru preko Save i Dunava”, u: *Županjski zbornik*, br. 3, Županja, 77-80.
- Truhelka, Ćiro. “Bosančica. Prinos bosanskoj paleografiji”, *GZM*, Sarajevo, 1889, I, knj. IV, 65-83.
- Truhelka, Ćiro. “Okle riječi – Vlah i Šokac?”, *Nada*, pouci, zabavi i umjetnosti, Sarajevo, 17. februara 1898.
- Vasić, Milan. “*Etnička kretanja u Bosanskoj krajini u XVI vijeku*”, *GDI BiH*, vol. 13, 233-249.
- Velimirović, Miloš. “Vasojevići, Polimlje, Metohija”, *Godišnjaci Nikole Ćupića*, knj. XVIII, Beograd, 1898.
- Vrandečić, Josip; Menđušić, Željana. “Osvajanje Herceg Novoga 1687. godine prema izvješćima Mletačke nuncijature”, u: *Kačić: zbornik Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja (0453-0578)*, XLI-XLIII/2009.-2011, 2011, 889-904.
- White, Hayden. “Fabulacija povijesti i problem istine u reprezentaciji povijesti”, *K.*, *Časopis za književnost, književnu i kulturalnu teoriju*, 2003, sv. 1, 33-54.
- “Historijska pripovjednost i problem istine u historijskom prikazivanju”, *ČSP*, Zagreb 2004, god. 36, sv. 2, 621-635.
- Zelenkov, Anatolij I. “Polilog kulturnih tradicija i vrijednosti globalizma”, u: *Radovi*, Filozofski fakultet u Banjoj Luci, br. 6, 87-99.
- Zahirović, Nedim. “O gradnji palanke u Donjoj Tuzli u doba Velikog turskog rata”, *Gračanički glasnik*, god. XIX, br. 38, nov. 2014, 47-52.
- Županič, Niko. “Ime ‘Grk’ v pomenu ‘velikana’ pri Belokranjcih v Dravski banovini”, *Etnolog*, knj. VII, Ljubljana, 1934.

Internet stranice

- <https://www.youtube.com/watch?v=UJascmBH34k>
- http://postjugo.filg.uj.edu.pl/baza/texts_display.php?id=235
- http://dokumenta.cincari.org/free/O_etnonimu_Vlasi_kao_Srbima.pdf
- https://www.pilar.hr/wp-content/images/stories/dokumenti/lika/lika_1_mail_r_325.pdf
- https://bib.irb.hr/datoteka/271233.Botica_Jezik_i_identiteti_2007_61-69.pdf

IMENSKI INDEKS

A

- Abanović, 103, 362
Abaz, 177
Abaza, 115, 116
Abaz, Jure, 176
Abdulahović, 116
Abdullah, zaim, 215
Abdulović, 116
Abou-El-Haj, Rifa'at Ali, 56, 334
Abram, 138
Agbabići, 116, 119, 120
Ahmed-beg, miralaj, 59
Ahmed II, 38, 87, 208
Ahmed III, 66, 67, 72, 199, 218
Ahmed-paša, rumelijski beglerbeg, 46
Ahmed, stolački kapetan, 167, 178, 338
Ahmetagić, 116, 118
Ahmetćehajić, 116
Ahmetović, 103, 105
Akgündüz, Ahmed, 17, 19, 78, 178, 246, 335, 338
Alaga iz Glamoča, 190
Alagić, 107, 108, 116
Alajbegović, 116
Alamat, Petar Kusija, 159
Alavo, 110
Alečković, 116
Alendari, 172, 173
Alendarović, Ahmet, 172
Alešković, 108
Aletić, 103, 105
al-Gawziyya, Ibn Qayyim, 178
Ali-aga iz Glamoča, 59
Ali-aga iz tvrđave Bilaj, 59
Ali-aga iz Varcar-Vakufa, 59
Alibašići, 206
Ali-beg, kliški beg, 72, 204
Alić, 108, 116, 118, 171
Alić, Husein, 108
Aličić, Ahmed S., 29, 36, 37, 38, 234, 256, 337, 346
Aličić, Azer, 210, 346
Alidžani, 116
Alijagići, 116, 121
Alija, Ismet-beg, 172
Alija, sin Ahmeda, 199
Alija, sin Kurta, 250
Alispahići, 108
Alivojvodići, 108
Almulji, 110
Altići, 108
Altınöz, Ismail, 245, 337
Alunovići, 108
Alvahodžići, 116, 118
Amidžići, 116
Amulići, 103
Andrić, Avran, 127
Andrič, Blažica, 131
Andušić, Radojica, 127
Aničići, 138
Antolović, Ivan, 128
Antolović, Ivšeta, 128
Antolović, Mato, 128
Antolović, Pavle, 127
Antolović, Tomo, 126
Antović, Mijo, 127
Arap, 262

- Arapovići, 262
 Arikali, 116
 Arnautić, 105
 Arnautin, Mihajlo, 262
 Arnautović, Damjan, 198
 Arslanagići, 116, 121
 Asići, 171
 Aškenazi, Zeki, 110
 Atlagići, 108
 Atsız, Bedriye, 279, 346
 August I, 51
 Avdibegovići, 116
- B**
- Babahmetovići, 105, 116
 Babe, 116
 Babić, 104, 135, 150, 206, 211
 Babinčanin, Ilija, 130
 Babin, Martin, 129
 Babović, 116, 118
 Baić, 177
 Baić, Iva, 176
 Bajazit II, 80
 Bajraktarević, Mirko, 156, 337
 Bajramovići, 116, 161
 Bajrović, 116, 122
 Bakače/Bakče, 116, 118
 Bakić, 89, 104, 105
 Bakrač, 108
 Balaisić-Belanić, 105
 Balaovići, 116
 Balatinac, Nikola, 131, 132
 Baletić, 257
 Baletić, Rade, 175
 Baletić Škutor, Pavo, 257, 258
 Balić, 104, 115
 Balići, 116, 118
 Bali-zade, Mustafa-ef., 255
 Baltadžić, veliki vezir, 69
 Bandić, Dušan, 271, 274, 337, 346
 Bandići, 220
 Bandulavić, fra Ivan, 239, 240
 Bandžović, Safet, 2, 20, 102, 170, 236, 337, 388
 Barašković, 116
 Barbijeri, Đovani Frančesko, 184
 Barca, Luka, 91, 187, 189
 Bardonjići, 116
 Barić, 104
 Baša, 116
 Bašagić, Safvet-beg, 29, 42, 123, 134, 186, 230, 337, 338
 Bašić, 108, 115, 116, 118
 Bašić, Grgur, 185
 Basori, 122
 Bastić, zbornički paša, 133
 Batarello, 136
 Batinić, 104
 Batinić, fra Mijo Vjenceslav, 52, 143, 146, 170, 338
 Batinić, Jure, 190
 Bauci, 175
 Bavarski, Maksimilijan, 124
 Bebić, Mate, 135
 Bećiragić, 108, 116
 Bećirović, 116
 Bećović, 116
 Beganović, 108
 Begić, 84, 108
 Begović, 103
 Begzadić, 116
 Behlilović, 116
 Bejtić, Alija, 58, 59, 335
 Bekići, 116
 Beneveniste, 109
 Benić, fra Bono, 142, 143, 146, 166, 335
 Beratović, 136
 Berberi, 116
 Berdanović, Đuro, 129
 Berić, Berislav, 157

- Berić, Dušan, 259, 346
 Berići, 157
 Bernaković, trgovac, 91
 Bernardi, gen. Providur, 111
 Bertalović, Marjan, 127
 Bešić, 108
 Beširevići, 175
 Bešović, 116
 Bexheti, Nuri, 139, 338
 Bezić-Božanić, Nevenka, 134, 346
 Bibanović, 108
 Bijedić, 115, 116, 119, 122
 Bijegić, 116
 Bijelić, 116
 Bikar, Fedora, 140, 338
 Bikić, 136
 Bilajdanović, 116, 118
 Bilamužević, 116
 Bilandžić, 134
 Bilići, 135, 176, 177
 Biličić, 103
 Biliotović, Ivan, 138
 Bilopavlović, 176, 177
 Bistrigija, Ibrahim, muftija, 52
 Bizo, Mato, 130
 Bjanković, biskup, 157
 Bjelalić, 116, 118
 Bjelica, 157
 Bjelopavlić, 157
 Bobretich, Marcus, 89
 Bodenstein, Gustav, 248
 Bogadič, Mihal, 127
 Bogašinović, Petar, 238
 Bogdanović, Đuro (Bogdanovič), 129
 Bogdanović, harambaša, 135
 Bojović, Jovan, 20, 346
 Bona Gozza, Mijo, 147
 Bordašinković, Marko, 127
 Borghi, Andrea, 111
 Borošić, Janko, 130
 Bosanović, Tomo, 131
 Bosatović, 104
 Bošković, Vasa, 186
 Bosnić, 108
 Bošnjak, Andro, 131
 Bošnjak, Antun, 128
 Bošnjak, Bernard, 131
 Bošnjak, Bogdan, 131
 Bošnjak, Branja, 131
 Bošnjak, Đuro, 130, 131, 132
 Bošnjak, Filip, 130
 Bošnjak, Grgo, 130
 Bošnjak, Ilia, 130
 Bošnjak, Ivan, 127
 Bošnjak, Josip, 128
 Bošnjak, Luka, 131
 Bošnjak, Marin, 127
 Bošnjak, Marjan, 127
 Bošnjak, Marko, 126, 130, 131
 Bošnjak, Martin, 126, 128
 Bošnjak, Mato, 131
 Bošnjak, Mehmed Rešid, 54
 Bošnjak, Miška, 131
 Bošnjak, Mišo, 131
 Bošnjak, Nikola, 127, 128, 130, 131
 Bošnjak, Ostoja, 125
 Bošnjak, Pavo, 126, 127, 128, 130, 131
 Bošnjak, Šimo, Šimun, 126, 128
 Bošnjak, Stipan, 130
 Bošnjak, Stipo, 130, 131
 Bošnjak, Vitus, 127
 Božanović, Đuro, 131
 Božanović, Mita, 130
 Božanović, Pavo, 131
 Božić, Luka, 166
 Božinović, Dmtitar, 135
 Božinović, Jerko, 135
 Bračuljević, fra Lovro, 239, 240
 Bradarić, 177

Bradarić, Marija, 177
 Brajković, Antun, 280
 Brajkovići, 280
 Brajković, Jakov, 280
 Brajković, Martin, 123
 Brajković, Pavle, 280
 Branić, Nenad, 128
 Brankovan, Konstantin, 49
 Branković, Jadre, 135
 Brenavac, Mato, 131
 Breuh, 104
 Brnjaković, Filip, 91
 Brnjakovići, 91, 143
 Brnjaković, Jakov, 91
 Bronza, Boro, 22, 227
 Bronzar, Stjepan, 138
 Brunčevići, 206
 Bubić, 116
 Budimir, 134, 135
 Budimlije, 258
 Bujović, Vinko, 137
 Bukarijević, 103
 Bukve, 211
 Bulagdžić, 116
 Bulajić, 136
 Bulići, 171
 Buljević, Marko, 132, 135
 Bunjevac, Andria, 131
 Bunjevac, Marko, 131
 Bunjevci, 123, 124, 142, 264, 344
 Buračević, 103
 Burić, 104
 Burla, 110
 Burzić, 108
 Bušatlija, Sulejman, 114
 Bušičić, 116
 Busuladžić, 116
 Buturović, 280
 Buzadija, Marko, 128
 Buzadžija, Marko, 127

Buzadžija, Miška, 132
 Buzaja, Marin, 127
 Buzov, Snježana, 92, 346

C

Cantelli, Giacomo, 45
 Cebić, Pavo, 137
 Cepić, 108
 Cetnić, Mehmed-beg, 43
 Cevdet Paša, 267, 335
 Christiansen, Reidar Thoralf, 270, 338, 354
 Cienara, Mišo, 126
 Cin, Halil, 78, 338
 Cornaro, Girolamo, 113, 114, 136, 185
 Cozzi, Gaetano, 24, 44, 338, 343
 Crnčević, Nikola, 167
 Crnica, Jure, 137
 Cuci, 157
 Cukarinović, 180
 Cuz Hozić, 104
 Cvetković, Jure, 137
 Cvijetić, 116, 121
 Cvijić, Jovan, 226, 338
 Cvitković, Duje, 138

Č

Čabraić, Ivan, 129
 Čagijan, 116
 Čajići, 212
 Čakalić, 116, 118
 Čamo, 116
 Čar-Drnda, Hatidža, 85, 110, 335
 Čarnojević, Arsenije III, 139, 140, 196
 Čehić, 108
 Čelar-aga, Husein, 105
 Čelar-agić, 103
 Čelebi, Ahmed, 55
 Čelebi, Evlija, 82, 197, 240, 250
 Čelebić, 116, 118
 Čelić, Džemal, 210

- Čengiđ, Bećir-paša, 69
 Čengiđ, Dedaga, 282
 Čengiđ, Smail-aga, 282
 Čengiđi, 69, 282, 341
 Češaljić, 103
 Čevra, Omer, 255, 346
 Čirtaići, 116
 Čobanić, Petar, 126
 Čobanović, Martin, 126
 Čobanović, Pero, 126
 Čobrac, Mato, 129
 Čolić, Snježana, 23, 213, 346
 Čomić, 116
 Čoralić, Lovorka, 65, 346
 Čordaš, Ilija, 131
 Čordaš, Martin, 128
 Čordaš, Miat, 128
 Čordaš, Živko, 126
 Čudić, 104
- Ć**
 Ćaić, 108
 Ćatić, 137
 Ćatović, 116
 Ćehajić, 116
 Ćeho, 116
 Ćejić, Redžep-paša, 123
 Ćeklići, 157
 Ćemalović, 109
 Ćeman, Mirza Hasan, 211, 338
 Ćerimagić, 116
 Ćiriat, 116
 Ćišići, 116
 Ćorić, 116
 Ćose, Halil-paša, 65, 151, 222
 Ćosić, 177
 Ćosić, serdar, 176
 Ćumurija, 116
 Ćurčić, Hasan, 107
 Ćurčić, Jašar Sadik, 107
 Ćurčić, Salih-aga, 107
- Ćurčić, Vejsil, 267
 Ćurković, Nikola, 166
 Ćustović, 108
- D**
 Dajići, 106
 Dalla Costa, Ivan Krstitelj, 172
 Daltaban Mustafa-paša, 54
 Daltaban, Mustafa-paša, 54, 65, 66, 98
 Damjanović, Stjepan, 72
 Danević, 116, 119, 122
 Daničić, Đuro, 252
 Dautović, 116
 de Mantove, 109
 de Sarajevo, Georgius, 149
 de Sarajevo, Josephus, 149
 de Sarajevo, Marinus, 149
 Dedići, 107, 211
 Delalići, 108
 Delić, Đuro, Mato, 132
 Delić, Josip, 138
 Delijići, 116
 Delikaprić, 116
 Demenhuri, Ahmed, 178
 Demirić (Drmač), Stjepan, 138
 Demirovići, 109, 211
 des Fossés, Chaumette A., 37, 338
 Divić, 177
 Divić, Iva, 177
 Dizdarević, 108, 115, 116, 121, 122
 Dodig, Radoslav, 258, 262, 263
 Dogančić, Miho, 138
 Doknanin, Mato, 127
 Dolfin, Daniel, providur, 137, 138, 185
 Donia, Robert, 20, 338
 Dorić, Josip, 176, 177
 Doturović, Jure, 135
 Draganović, Krunoslav, 169, 170, 335
 Dragašević, Andrija, 135
 Dragojevacz, Đuka, 127

Dragovac, Đuro, 127
 Draškovič, Ivan, 125
 Drašković, hadži-Simo, 198
 Drivoisen, 105
 Drljevići, 116
 Drnišlija, Abdullah-ef., 52, 58, 59,
 240, 335
 Drnišliji, 53
 Dučić, hadži-Jovo, 198
 Dučić, Paša, 162
 Dugalia, Josip, 128
 Dugaršević, Jure, 137
 Duhaković, Mijo, 138
 Durak, 50
 Durakbegović, Muhamed-beg, 133
 Durakovići, 115, 116
 Duranović, Elvir, 208, 284, 338
 Duranovići, 116, 122
 Durkovići, 175
 Durmišagić, 116
 Durmiševići, 162
 Dursun, 26
Dž
 Džafer, sandžak-beg Avlonije, 47
 Džaferović, 116
 Džafić, Jusuf, 232, 347
 Džaja, Srećko, 171, 338
 Džajo, Džajić, 280
 Džambo, Jozo, 52, 148, 347
 Džele, 116
 Džidići, 206
 Džinić, Džino, Džinović, 280
Đ
 Đaković, Luka, 87, 88, 335
 Đaković, musliman, 185
 Đambegović, 109
 Đapirković, Nikola, 172
 Đapo, Đapić, 135
 Đerzelez, Alija (Djerzelez Alija), 286

Đipalo, 136
 Đipalo, harambaša, 185
 Đipalo, Petar, 174
 Đipalo, Vid, 185
 Đolevići, 206
 Đorđe, prota, 136
 Đorđević, Jasmina, 111, 339
 Đorđević, Tihomir, 244
 Đugumović, 109
 Đulić, 108
 Đuričić, Ilija, 138
 Đuričovič, Bogdan, 131
 Đurić, Rajko, 245, 315, 319, 320,
 324
 Đurišić, 135
 Đurok, Stipa, 128

E

e Dautovicj, Giedlich, 174
 Efendi Isković, 104
 Egrili, Ahmed, 50
 Ejnehanovići, 116
 Ejup, 116
 Ekmečić, Milorad, 192, 347
 Elči Ibrahim-paša, 214
 Elezović, Gliša, 67
 Elezovići, 206
 Eljast, 110
 Elmaz, Mehmed-paša, veliki vezir, 51
 Emrović, 116
 Engići, 171
 Ercan, Yavuz, 77, 347
 Ercegović, 166
 Erdeljanović, Jovan, 260, 339
 Erkočević, 116
 Eröz, Mehmed, 101, 339
 Evlija-aga, 80

F

Farki, 110
 Fazlagić, 116

- Fazlullah-aga iz Jajca, 59
 Fejerfalas, Mato, 126
 Fejerfalaz, Matija, 126
 Fejifalacza, Marko, 126
 Fejifalacza, Tomo, 126
 Fejzullah-ef. iz Kostajnice, 218
 Ferhatbegović, 106
 Ferkovič, Mato, 126
 Fermendžin, E(uzebije), 87, 335
 Fertaljacz, Matija, 126
 Fetahagić, 116
 Filandra, Šaćir, 287
 Filip, Ivan, 130
 Filip, Martin, 130
 Filipović, Andria, 130
 Filipović, bosanski alajbeg, 133
 Filipović, Ivan, 133
 Filipović, Martin, 130
 Filipović, Matija, Mato, 130
 Filipović, Mijo, 147
 Filipović, Milenko S., 16, 106, 107,
 132, 146, 150, 156, 157, 160, 174,
 183, 212, 231, 245, 249, 260, 261,
 339, 347
 Filipović, Nenad, 19, 347
 Filip, Vlah, 180
 Filja, Tomo, 130
 Filjevići (Filović), 135
 Findela, Frano, 69
 Firdusović, Ahmet-beg, 65
 fon Kroj, Karl Eugen, 49
 Foretić, Vinko, 68
 Fraković, Mato, 129
 fra Luka, gvardijan samostana u
 Srebrenici, 86
 Franko, 110
 Franković, 136
 Franovicza, 127
 Fraser, Angus, 246, 339
- G**
 Gabaj, 110
 Gabrić-Bagarić, Darija, 240, 347
 Gabričević, 136
 Gadžo, Azra, 200, 347
 Galijatović, 116
 Gandi, Mahatma, 273
 Ganibegović, 106
 Ganijagić, 116, 119, 122
 GarčevićI iz Ržanice, 161
 Gavrilović, Slavko, 48, 140, 158, 254,
 335, 339, 347
 Gavrilović, Vladan, 140, 186, 254,
 262, 347
 Gazi Ferhat-beg, 202
 Gazi Husrev-beg, 77, 146, 202, 203,
 232, 331, 334, 341
 Georg, Kristijan, 47
 Gergetič, Đuro, 127
 Gergić, Pavo, 131
 Gergulović, Vidak, 129
 Giacobelli, Luigi, 111
 Gibbons, Herbert Adams, 19, 228,
 339
 Ginjulić, 116
 Gjorgiev, Dragi, 2, 384
 Glavašević, 103, 104
 Glavašević, Muhamed, 105
 Glavonjčić, 206
 Glavović, 116, 118
 Glavurdić, Ilija, 138
 Gleni, Miša, 19, 339
 Gligorijević, Branislav, 20, 339
 Glumčević, fra Josip, 173
 Golović, 122
 Gorjanac, Ivan, 127
 Gorjanac, Ivo, 127
 Gorjanović, Ivan, 127
 Govedar, Elias, 131
 Göyünç, Nejat, 20, 347

- Građan(in), 205
 Gradinić, Mate, 185
 Grančiči, 176, 177
 Grančić, Jakov, 176
 Grančić, Kata, 176
 Grbišić, Ilija, 138
 Gregić, Pavo, 131
 Grgiči, 135
 Grgo, Ivan, 129
 Grijanec, Ivan, 128
 Grimmani, Giovanni, 59, 161, 190
 Grizić, 108
 Grk, Dimitrije, 261
 Grk, Risto, 262
 Grk, Taso, 262
 Grk, Todor, 262
 Gross, Mirjana, 25, 339
 Grubišić, 136
 Grujići iz Šekulara, 161
 Gunacz, Ivan, 127
 Gündüz, Tufan, 20, 339, 348
 Gurmisan, 110
 Gušić, 107
 Gutečić, Dživo, 167
 Gutlići, 109
- H**
- Hadnađ, Ivan, 129
 Hadrović, 116
 Hadžagić, 116, 120
 Hadžalić, 116
 Hadžiahmetović, 107, 116
 Hadžia, Josip, 129
 Hadžialijagić, 116, 120
 Hadžialijagić, Hasan-aga, 120
 Hadži-Arsenović, 186
 Hadžiartići, 116
 Hadžibegić, Hamid, 76, 85, 214, 223, 234, 339
 Hadžići, 107, 116, 211
 Hadžić, Kasim, 348
 Hadžidanović, 120, 122
 Hadžidedić, 107
 Hadžihasanović, Aziz, 51, 199, 209, 339
 Hadžihasanovići, 116, 119
 Hadžihaskić, 107
 Hadžijahića, Muhamed, 13, 197, 267
 Hadžijahić, Muhamed, 13, 80, 81, 196, 197, 198, 223, 239, 250, 267, 281, 282, 283, 286, 339, 348
 Hadžimahmutović, 116
 Hadžimahović, 116
 Hadžimanići, 175
 Hadžimanović, 116
 Hadžimehmedović, Osman-aga, 59
 Hadžiomerovići, 107
 Hadžisalihović, hadži-Alija, 232, 347
 Hadžismailović, 116
 Hadživelić, 116
 Hafizović, Fazileta, 31, 43, 181, 209, 335
 Hajdarhodžić, 117
 Hajdarhodžića, Hamdija, 13, 65
 Hajdarhodžić, Hamdija, 13, 55, 62, 65, 72, 91, 159, 175, 187, 189, 193, 232, 348
 Hajdarović, 117, 119
 Hajrović, 117, 122
 Hajvazović, 122
 Halifa, 117
 Halilović, Mate, 159
 Halil-paša, valija Maraša, 72
 Halil, valija, 81
 Hamavi, Zuhayr Mahmud, 278, 340
 Handžić, 109
 Handžić, Adem, 13, 15, 80, 93, 102, 144, 202, 203, 237, 340, 348
 Handžić, Mehmed, 270, 340
 Harazić, 104
 Hasan-aga, buljubaša, 71, 72

- Hasanagić, Senad, 2, 388
 Hasanbegović, 103
 Hasanćehajić, 108
 Hasandedić, Hivzija, 106, 115, 118, 119, 120, 121, 207, 232, 337, 340, 349
 Hasandžikovići, 117
 Hasanović, 117
 Hasan-paša, muhafiz, 50
 Hasan, prezime, 118
 Hasan, spahija, 105
 Hasitos, Religni, 126
 Hatarić, Ivan, 129
 Hegeduš, Andraš, 131
 Hegeduš, Andria, 131
 Hegedušić, Šimun, 126
 Hegeduš, Janoš, 131
 Hegeduš, Šamu, 131
 Hekim-oglu, Ali-paša, 13, 15, 102, 348
 Hercegović (Hersekli-zade), Ahmet-paša, 122
 Hizir-paša, 41
 Hodžić, Alija, 106
 Hodžić, Hamdija, 162, 163
 Hodžići, 106, 117, 162, 163, 212
 Hodžić, Ibrahim, 163, 229, 340
 Holjevac, Željko, 36, 82, 83, 100, 192, 253, 340
 Holuđačić, 103
 Hometić, 103
 Horići, 109
 Horvaćanin, Mihalj, 127
 Horvath, Andro, 128
 Horvath, Đurka, 132
 Horvath, Đuro, 130
 Horvath, Ivan, 127
 Horvath, Janko, 126, 127
 Horvath, Luka, 127
 Horvathluk, Miha, 127
 Horvath, Nikola, 128, 130
 Horvatjanin, Miha, 127
 Horvat, Rudolf, 88, 108, 171
 Hrabak, Bogumil, 61, 185, 196, 349
 Hrgović, Šimun, 138
 Hromo, Hromozade, Hromić, 106, 349
 Hrustanović, 117
 Huin, Johan Jozef, 154
 Huremović, 117
 Huseinagić, 117
 Huseinbegović, 103, 104
 Huseinbegović, Osman-aga, 105
 Husejn, buljubaša iz Fojnice, 72
 Husejnovići, 211
 Husejn-paša, vezir, 47
 Husey, William, 55
 Husrev-paša, 46
- I**
- İbn Kayyim el-Cevziyye, 336
 Ibrahimagić, Osman-aga, 113
 Ibrahimagić, prezime, 117, 119
 Ibrahim-ef., 59
 Ibrahim iz Varada, 50
 Ibrahim, kapidžibaša, 61
 Ibrahimović, Ramiza, 35, 349
 Ibrahim, spahija, 215
 Ibričići, 206
 Ibrišić, 117
 Ibrišimović, Luka, 43
 Ihtijarević, 122
 Iliavečić, 104
 Ilija, zimija, 204
 Imamović, Mustafa, 106, 340
 Inalcık, Halil, 17, 46
 Inocentije XI, papa, 87
 Isaković, 162
 Isakovići, 117
 Ishak-beg iz Novog, 112
 Ismail-paša, sadriazam, 46
 Isović, 117
 Istokovič, Andria, 126

- Ištokovič, Andria, 126
 Istokovič, Đuro, 126
 Ištokovič, Martin, 126
 Ištokovič, Šimun, 126
 Ištuk, spahija, 104
 Ivančajići, 212
 Ivančić, Ivala, 128
 Ivanić, Ivan, 124
 Ivaniš, Stipan, 126, 238
 Ivanković, Nikola, 129
 Ivanović, Andrija P., 27, 349
 Ivanović, Filip, 130
 Ivanovich, Antonius, 89
 Ivanović, Ilija, 127
 Ivanović, Jakob, 129
 Ivanović, Luka, 127
 Ivanović, Stevan, 130
 Ivanović, Stipan, 126
 Ivanović, Stipo, 126
 Ivan, Stipanov sin, 126
 Ivić, Aleksa, 30, 47, 139, 167, 196, 336, 340
 Ivičići, 135
 Ivić, Jakob, 129
 Ivković, Tomo, 170
- J**
 Jadrijević, Jakov, harambaša, 60, 135
 Jaganjac, 117
 Jagić, 122
 Jakobovič, Ivan, 129
 Jakovčin, Šimun, 126
 Jakšić, Ivan, 48, 140, 335, 336
 Jamičić, 103
 Jančika, Matjas, 131
 Jančković, Filip, 130
 Jankovići, 208
 Jankovič, Milenko, 125
 Janković, Nikola (Žanković), 135
 Janković, Ostoja, 125
 Janković, Stojan, 42, 134, 186
 Jankovič, Veseli, 125
 Jašaragići, 175
 Jažić, 177
 Jažić, Flora, 176, 177
 Jegen Osman-paša, 46
 Jelenić, Julijan, 52, 88, 142, 146, 169, 170, 171, 336, 349
 Jeličić, 138
 Jeličić, Jakov, 138
 Jeličić, Jure, 137
 Jeličić, Pavo, 137
 Jenei, Karolj, 140, 336
 Jenibegović, 117
 Jeremić, Risto, 193, 341
 Jeričić, 103
 Jerković, 117, 120, 122
 Jermenin, Hristo, 261
 Jezrevići, 135
 Jireček, Konstantin, 244, 245
 Joksalić, 117, 119
 Jovanović, Trifko, 198
 Jovan, sin Mitra, 319
 Judaš, Joza, 126
 Jukića, Ivan Frano, 263
 Junuzovići, 211
 Jurati, Đuro, 126
 Jurčević, harambaša, 138
 Juričić, 135
 Jurić, Marko, 258, 323, 324, 341
 Jurin-Starčević, Kornelija, 5
 Jurišak, Đuro, 127
 Jurišić, Ilija, 138, 166
 Jurković, fra Mate, 166
 Juro, sin Gavrin, iz Bežlja, 204
 Jusović, 117
 Jusuf-aga, bivši kninski aga, 59
 Jusufbegović, 106
 Jusuf, buljubaša, 72
 Jusufčajić, 117, 122
 Jusuf, spahija, 215

K

- Kabaši, 211
 Kabil, 117
 Kačić, 111, 355
 Kadia, Stipo, 130
 Kadia, Tomo, 130
 Kadić, 103, 105
 Kadić, Husein, 185
 Kadić, Muhamed Enveri, 52, 336
 Kaimija, Hasan, 52, 240
 Kajovići, 206
 Kakahajić, 105
 Kalče, 117
 Kalpozani, 117
 Kamarič, Petar, 127
 Kanaet, Tvrtko, 256, 341, 349
 Kanavelović, Petar, 238
 Kanjiža, 258
 Kantemir, Dimitri, 64, 336
 Kapetanović, Matija, 126
 Kapidžić, 117
 Kaprar, Enej Silvije, 49
 Karabašić, 104
 Karabegović, 106
 Karačić, Durak, 172
 Karačina, 117
 Karadžić Stefanović Vuk, 252, 254
 Karadžić Stefanović, Vuk, 229, 239, 252, 253, 254
 Karajilan, Ali-paša, 69, 193
 Karaman, 105
 Kara Mustafa, veliki vezir, 41, 55
 Kara Nikola, 180
 Karanović, Milan, 283
 Karić, Enes, 270, 349
 Karla II, 67
 Karpat, Kemal, 17
 Karrafla, Dmitar, 248
 Kaser, Karl, 17, 336
 Kašić, 135, 240
 Kasnić, 135
 Kasumović, 108, 117, 341
 Kasum-paša, trebinjski kapetan, 167
 Katić, Srđan, 18
 Katić, Stipo, 130
 Katić, Tatjana, 18, 46, 48, 201, 341
 Kavaković, 104
 Kazančić, Miho, 188
 Kečkatić, Ivan, 127
 Kehalić, 103
 Kehleti, 211
 Kekasović, Ivan, 127
 Kekez, Ivan, 166
 Kekezović, 135
 Kenigsberger, Helmut G., 14, 24, 206, 341
 Kettani, Ali M., 102, 349
 Kiatić, 104
 Kinić, 105
 Kiosić, Mijo, 138
 Kiš, Matia, 130
 Kiš, Mato, 130
 Kiverčić, 103
 Klaranics, Petar, 128
 Klaricza, 128
 Kl. Božić, 248, 349
 Kliment XI, papa, 68
 Kljakovići, 206
 Kljukunac, 119
 Knapton, Michael, 24, 44, 338, 343
 Knežević, 135
 Kneževići, 135
 Knezović, Abram, 138
 Koblar, Luka, 131
 Kočić, 117
 Kolajdžić, 117
 Kolaković, 108
 Kolar, Ivan, 128
 Kolesarić, Marjan, 126
 Kolesarović, Marinko, 126

- Koljević, Nikola, 288
 Kollier, Jacob, 57
 Kolonić, Leopold, 48, 140
 Kolunsijić, 103
 Komadinić, Komandić, 117
 Komanić, 120, 122
 Komić, 108
 Kontarini, kotorski providur, 71
 Kontići, 206
 Kopčić, Husein, 172
 Kopčići, 103
 Kopičić, Jelena, 172
 Köprülü, Fuad M., 17, 228, 350
 Köprülüzade, (Ćuprilić),
     Numan-paša, 70, 107, 156
 Köprülüzade, Huseyin-paša, 66
 Korać, Vojislav J., 60, 196, 341
 Kordić, Ivan, 86
 Kordić, Manda, 86
 Korić, Elma, 29, 334
 Korjenić, 58, 117
 Korner, providur, 180
 Korničić, 103
 Korničić, Osman-beg, 105
 Kosača, Stjepan Vukčić, 111
 Kosača, Vladislav, 354
 Kosić, 117
 Kositerović, 103
 Kosorčić, Mujo, 190
 Kosorić, Veselin, 106, 163, 349
 Koštović, Nijazija, 160, 341
 Kostrić, 104
 Kovač, Blaško, 126
 Kovač, Blaž, Blaš, 126
 Kovačević, Ešref, 55, 62, 341
 Kovačević, Josip, 129
 Kovačev, Rumien, 17
 Kovači, 105, 126
 Kovač, Ilija, 127
 Kovač, Mišo, 126
 Kozići, 175
 Kozlica, 108
 Kraina, 117
 Krakalović, 117
 Kralj-Brassard, Vera, 194, 350
 Kreševljaković, Hamdija, 34, 35, 38, 69,
     107, 109, 120, 204, 219, 341, 350
 Kresić, 138
 Kreso, 115, 117
 Krilić, Petar, 135
 Krinović, 135
 Krispi, 109
 Kristić, Janko, 130
 Krištović, Antun, 127
 Križanović, Marijan, 135
 Križič, Martin, 127
 Krkugdžići, 109
 Krnjevići, 206
 Krnjić, Krnić, 119
 Kruhek, Milan, 62, 341
 Krupešević, 117
 Kućuk, Ibrahim iz Kamengrada, 179
 Kujundžić, Enes, 269, 345
 Kukinac, Petar, 128
 Kulenović, Salih-paša, 189
 Kumalić, 108
 Kump, Petar, 127
 Kundarić, Mihajlo, 127
 Kundra, Iva, 127, 128
 Kunić, 135
 Kuraičević, Sava, 127
 Kurbašić, 117
 Kurbegović, 117, 120, 122
 Kurćajići, 122
 Kurdić, Šefik, 277, 278
 Kuripešić, Benedikt, 253
 Kursar, Vjeran, 5, 90, 350
 Kurtagić, 108, 109, 117
 Kurtin, 117
 Kurtović, 117, 121

L

Lakemončić, 103
 Lalić, 137
 Lalković, Vukadin, 135
 Larić, Matija, 130
 Laši, Ivan, 129
 Lastrić, fra Filip, 239
 Lašvanin, fra Nikola, 106, 142, 196, 336
 Lavić, 117
 Lavić, Senadin, 123, 350
 Leopold, car, 48
 Leopold I, 49, 51, 68, 138, 141, 227
 Leroy-Beaulieu, Paul, 229, 341
 Letrešić, 208
 Leventin, 117, 119
 Ličine, 258
 Lokačić, 103
 Lončar, 105
 Lončar, Đuro, Đura, 126
 Lončar, Iva, 126
 Lončar, Ivan, 126
 Lončar, Luka, 126
 Lončar, Mlja, 126
 Lončar, Tomo, 126
 Lopašić, Radoslav, 171, 342
 Lopusić, 117
 Lorgier, Srećko, 270
 Lotarac, Andria, 130
 Lotarović, Andria, 130
 Lovrić, Đuro, 128
 Lovrić, Grgo, 127
 Lučanin, Ćiro, 127
 Lucas a Saraevo, 149
 Lucić, fra Ljubo, 148
 Lucić, Mato, 172
 Ludwig, grof, 46
 Luj XIV, kralj, 46, 68
 Lukačević, Mijo, 127, 128
 Lumenić, Bariša, 129

Lupor, 117

Lupurović, 117

Luter, Martin, 283

Lutovac, Milisav, 99, 260, 261, 342, 350

Lynch, Katharine A., 62, 192, 345

Lj

Ljubušak Kapetanović, Mehmed-beg, 256, 342

Ljuce, 206

Ljuvare, 206

M

Mačukat, Franjo, 134

Mačukat, Jakov, 134

Mačukat, Mate, 134

Mađarevići, 258

Madžar, Božo, 81, 258

Maglajlić, Munib, 268

Magreso, 110

Mahmud-aga iz Livna, 59

Mahmud-paša, mutesarraf Dukadin-skog sandžaka, 46, 47

Mahmutagić, 117

Mahmutović, 117, 120

Majuracz, Josip, 127

Majuracz, Stipan, 127

Maksudić, 117

Malbašić, 136

Maličevići, 211

Mali, Martin, 126, 130

Mali, Mato, 130

Malizija, 162, 163

Malovani, 135

Mamić, fra Ilija, 173

Mamić, Ivan, 137

Mandić, 104, 105

Mandić, Dominik, 52, 115, 142, 143, 342, 350

Mandiće, 105

- Mandić, Šahin-aga, 190
 Maraš, 72, 206
 Marasovići, 135
 Marić, 136
 Marija, kći Ivanova, 147
 Marijanović, Dragan, 258
 Marinović, Franjo, 138
 Marjanović, Andrija, 147
 Marjanović, Dragan, 251, 257
 Marković, 138
 Marković, Dominik Dujko, 124
 Markulin, Nikola, 65, 346
 Marsigli, Luigi Ferdinando, 13, 55, 56, 59, 60, 348
 Martin, Filip, 130
 Martinović, Bertin, 129
 Martin, Stipan, 131
 Martonoša, 124
 Marušić, Ivan, 190
 Marušić, Miho, 129
 Marušjakova, Elena, 245, 247, 251, 342
 Mašinović, 109
 Mastelić, Marko, 135
 Matasović, Josip, 86, 98, 147, 165, 247, 249, 336
 Matetić-Satković, 105
 Matiaš, Jovan, 131
 Matić, 127, 136, 326
 Matić, Marin, 127
 Matijaš, Iva, 131
 Matijević, 135
 Matijević, Stjepan, 147
 Mato, Filip, 130
 Matošević, Luka, 129
 Matyas, Jančika, 131
 Maurocordat, Alessandro Scarlatti, 55
 Mavri, 117
 Maximilian II, Emanuel, 46
 Mažuran, Ive, 107, 172, 336
 McCarthy, Justin, 17, 233, 236, 350, 388
 McGowan, William, 27, 193, 264, 336, 342
 Mečevići, 175
 Mehić, 104
 Mehmedbegović, 106
 Mehmed Deda, 104
 Mehmed-ef., muteferrika-baša bosanskog Divana, 59
 Mehmedinikići, 206
 Mehmed IV, sultan, 46
 Mehmed-paša, beglerbeg, 50
 Mehmed, Portin čauš, 43
 Mehmed, sin hadži-Memije, 86
 Mehunon, 103
 Mekići, 206
 Memić, Mustafa, 115, 118, 161
 Memišić, 117
 Memo, bailo, 71
 Menđušić, Željana, 111, 112, 113, 114, 355
 Mesić, don Marko, 43, 170
 Meta, 103
 Metikosić, 105
 Michalich, Amet, 174
 Miemich, Jacov, 174
 Mignanelli, Fabio, 111
 Mihailović, Konstantin, 26
 Mihaljić, 135
 Mihatović, Jozić, 138
 Mihelovski, Stanislav, 57
 Mihović, 103
 Mijuškovići, 206
 Mikić, Andria, 129
 Milanković, Ilija, 130
 Milanković, Mia, 130
 Milanović, Božo, 134
 Milanović, Grgur, 134
 Milanović, Pavao, 134

- Milentijević, Nikanor, episkop, 154
 Milesich, Nicolaus, 89
 Miletić, Ivan, 169
 Miličković, Stanko, 175
 Milinković, Stanislav, 125
 Milišići, 220
 Miloradoglu (Miloradović), Mihailo, 69
 Milošević, Miloš, 181, 184, 342, 350
 Milović, Đorđe, 62, 350
 Miović, Vesna, 69, 70, 96, 98, 159,
 167, 169, 177, 180, 188, 194, 195,
 197, 201, 217, 218, 342
 Miranović, 109
 Mirčetić, 135
 Mîrî-zâde, Abdulkerim, muderris, 52
 Mirosłavić, Juraj, 147
 Miševica, 104, 105
 Misraki, Mizdrak, 109
 Mlinarić, Đuro, Mlinarič, 130
 Mlinovič, Đuro, 130
 Moaćanin, Nenad, 5, 17, 35, 36, 82,
 83, 85, 100, 191, 192, 234, 253,
 340, 350
 Moceniga, Dominik, 112, 176
 Moćenigo, Alvize, 152
 Mocenigo, providur, 172
 Molin, Aleksandar, 180
 Mošin, Vladimir, 184, 351
 Mosković, Jovan, 238
 Motučević, 103
 Mrak, Mijo, 127
 Mrav, 120
 Mravović, 120
 Mravovići, 120
 Mrke, 175
 Mršić, Jure, 176, 177
 Muadžulić, 117
 Mučlić, 119
 Muharem-aga, terdžuman, 50
 Muharemćehajić, 117
 Muhić, 160
 Muhići, 108
 Mujačići, 117
 Mujagić, 104
 Mujčinovići, 117
 Mujezinović, Mehmed, 150, 342
 Mujić, Muhamed A., 228, 245, 276,
 280, 336, 351
 Mujić, Munir, 89, 248, 249, 280
 Mulići, 117, 119, 175
 Mulić, Jusuf, 95, 116, 118, 119, 137,
 160, 205, 262, 268, 342
 Muljanović, Mustafa, 172
 Murgić, 117, 122
 Murguz, 117
 Mušeta, 108
 Mušić, 117, 119
 Musići, 108, 117, 171
 Musić, Srđan, 180, 336
 Muslibegović, 117
 Mušovići, 206
 Mustafa-aga, 72
 Mustafagići, 206
 Mustafa II, 50, 51, 66, 166, 200, 215,
 222, 246
 Mustafa-paša, 46
 Mustafa-paša, bihaćki mutesarriif, 32
 Mustafa-paše, Fazil, 49
 Mustafić, 104
 Mustafići, 117, 161
 Mušterić, Mijo, 135
 Mušterić, Mijo harambaša, 166
 Muštović, 117
 Mutavdžić, Predrag, 252, 253, 254,
 351
 Muvekkit, Salih Sidki, 29, 336
 Muzaferija, Husejn-ef., 52, 199
- N**
 Nađ, Mato, 130
 Nagnanović, fra Mato, 86

- Nakas, Nakaš, 109
 Nakić, Mato, 132
 Navaavo, 109
 Nemčić, 108
 Nenadović, Matej, 26
 Nestorović Deak, Pavle, 185
 Nicolosi, Giovanni Battista, 57
 Nikčevići, 206
 Nikić, Andrija, 86, 87, 132, 135, 136,
 137, 147, 148, 150, 157, 172, 173,
 180, 196, 203, 208, 337, 342
 Nikićević, Nikola, 112
 Nikolić, 135, 136
 Nilević, Boris, 79, 109, 110, 351
 Noličić, Rade, 132
 Novak, Grga, 62, 115, 342
 Novaković, Stojan, 27, 212, 342
 Novalić, 118
 Nović, 105
 Novković, Vule, 188
 Novoseoci, 212
 Nurković, 117, 122
- O**
- Obradović, Vuk, 167
 Očuzi, 211
 Odrlić, Nikola, 185, 190
 Ogramić-Olovčić, Nikola, 86, 88, 89,
 143, 146
 Okandžić, 109
 Olešević, 117
 Oluić, 177
 Oluić, Iva, 176
 Oluvić, Ivan, 129
 Omanović, 211
 Omer-aga iz Sinja, 104
 Omer-aga, 71
 Omeragić, 117, 121
 Omerbašić, Ivan, 88
 Omerbegović, 117
 Omerović, 117
- Omići (Omerovići), 109
 Omurovići, 117
 Orahovičan, Bogdan, 131
 Orakovičanin, 131
 Orakovičanin, Nikola, 131
 Oranovičanin, Bogdan, 131
 Oranović, Martin, 131
 Oranski, Vllim III, 49
 Oravčanin, Bogdan, 131
 Oravčanin, Miška, 131
 Orić, Stipan, 126
 Orondović, Đuro, 129
 Orovicza, Podan, 127
 Oroviczian, Pavo, 127
 Orovičanin, Luka, 131
 Oršokić, Miat, 129
 Oršolić, Nikola, 131
 Oršovičanin, Luka, 131
 Oršulić, Mihai, 129
 Oršulić, Miška, 131
 Oršulić, Mitar, 131
 Oruç, Hatice, 29, 30, 334
 Osločkovići, 117
 Osman-aga, 59, 133
 Osman, timarnik, 215
 Osmanagići, 161
 Osmanići, 117
 Osmanović, 108
 Osmovići, 175
 Ostojčić, 117
 Ostopanac; Nikola, 131
 Ovčina, 117, 319
 Ožerlić, 117
- Ö**
- Ögel, Bahaeddin, 20, 343
 Özcan, Abdülkadir, 65
 Özkan, Ali Rafet, 244, 343
 Öztuna, Yılmaz, 18, 29, 343

- P**
- Paget, William, 55, 57
- Pajić, 119
- Palaič, Mato, 126
- Palavestra, Vlajko, 270, 284, 351
- Palići, 109
- Palikuća, 104
- Paloši, 105
- Papuci, 117
- Parenta, 117
- Paripovići, 115, 117, 122
- Parput, 117, 119
- Pašić, 105, 117
- Pašić, Ibrahim, 150, 183, 212, 343
- Pašović, 122
- Patačić, 89
- Pavice, 211
- Pavić, fra Emerik, 132, 144
- Pavičić, Ivan, 129
- Pavičić, Stjepan, 102, 141, 167, 343
- Pavičić, Vlado, 173
- Pavlančić, Antun, 129
- Pavle, sin Marka, 319
- Pavlović, Augustin, 62, 341
- Pavlović, Ivan, 147
- Pavlović, Marko, 126
- Pavlović, Martin, 127
- Pavlović, Matija, 126
- Pavlović, Miroslav, 26, 334
- Pazmačić, 117
- Pećani (Ipeklije), 105
- Pečevi, Alajbegović Ibrahim, 26, 189, 240
- Pederina, Ivan, 13
- Pederin, Ivan, 13
- Pejanović, Đorđe, 88, 343
- Pejović, Đorđije, 157, 343
- Pelesić, Muhidin, 41, 343
- Pelevići, 206
- Pelidija, Enes, 13, 14, 15, 29, 32, 34, 39, 62, 70, 71, 107, 115, 155, 156, 159, 160, 167, 171, 187, 188, 197, 198, 343, 351
- Pelja, 105
- Perajica, Ilija, 133
- Perašič, Iva, 130
- Perašić, Mato, 130
- Perčinlija, 42
- Perović, Milutin, 198
- Pervan, 117
- Perzaghi, Evangelista, 112
- Pešić, 135
- Pešto, 106, 123
- Petar I, 50
- Peterac, Antun, 127
- Petkovići, 135, 181, 262
- Petraš, general, 157
- Petrica, Martin, 127
- Petrić, Mario, 99, 115, 352
- Petrovići (Mehmetovići), 175
- Petrović, Novak, 124
- Pikolomini, Enej Silvije, 46, 47, 195
- Pillančić, Antun, 129
- Pindelj, 135
- Pintoli, 220
- Piperi, 174, 175, 205
- Piper, Sefer, 175
- Pipličić, Mate, 161
- Pirić, 117
- Pisim, 177
- Pisim, Ivan, 176
- Piskardić, 104
- Pismostrani, Mato, 129
- Pivagić, 104
- Pivodić, 115, 117, 122
- Pizović, 117
- Pjeronić, 103
- Pješivac, 157
- Pletikosići, 135
- Plišići, 171

- Pogančanin, Todor, 127
 Popara, Haso, 53, 54, 69, 240, 241, 352
 Popović, Alexandre, 102, 343
 Popović, Dušan J., 130, 140, 343
 Popović Papa, Dimitrije, 262
 Popović, Tomo K., 115, 352
 Popov, Veselin, 245, 247, 251, 342
 Porče, Jure, 134
 Pospanić, 117
 Poštanacz, Matija, 126
 Požegije, 258
 Pranjković, Ivo, 239
 Prekići, 206
 Preklović, 117
 Preljubovići, 150, 211
 Prelog, Milan, 52, 62, 142, 143, 343
 Pribanović, Milo, 185
 Prodan, Vuk, 127
 Prološčić, Jure, 137, 138
 Prološčić, Nikola, 137
 Prosdachić, Ivan, 132
 Pršinić, 117
 Pucić, Medo, 232, 337
 Puškić, 117
- R**
- Radanovići, 135
 Radanović, Jure, Kalodero, 135
 Radasličić, Pašić, 133
 Radić, Ivan, 138
 Radivojevič, Ostoja, 125
 Radnić, fra Franjo, 137
 Radojević, 136
 Radojevič, Ostoja, 125
 Radojičić, Dragana, 184, 352
 Radonay, Ignacije M., 125
 Radonić, Jovan, 68, 227, 343
 Radoš, Ivan, 133
 Radovac, Ignjatija, 125
 Radovanovič, Ignatia, 125
 Radovanovič, Negoran, 125
 Raičković, Radica, 129
 Rajčević, 136
 Rakoci, Franjo II, 68
 Ramadanović, 117
 Ramberti, Benedetto, 109
 Ramići, 119, 211
 Rami, Mehmed-ef., reisu 'l-kuttab, 56, 64, 261
 Ramovići, 117
 Rape, 135
 Rapovići, 135
 Ravnić, 104
 Recić (Uzrecić?), Oza, 104
 Redžeb-aga, eminčauš, 59
 Redžepašić, 29, 123, 338
 Redžepović, 117
 Reizikalović, 117
 Rejzović, 117
 Reljković, Matija, 270
 Rem, Vladimir, 153, 263, 265, 343
 Repović, 117
 Resulbegovići, 115, 117, 121
 Resulbegović, Osman-paša, 164, 232
 Resuli, 119
 Resulović, 117
 Rihtman-Auguštin, Dunja, 213, 352
 Rikalović, 117
 Risanović, 117, 120
 Risto, 135
 Rizaj, Skender, 17
 Rizvanagić, 117, 120
 Rizvanović, 117, 120
 Ročanin, Elia, 130
 Ruševići, 206
 Ruso, 110
 Rustemi, 119
 Ruvarac, Ilarion, 140
 Ruzzini, Carlo, 57

S

- Sabair, Martin, 129
 Sabarić, Martin, 129
 Sadullah, Enveri, 26
 Sadžak, Dostinja, 86
 Safer-paša, bosanski valija, 67
 Sagamazović, 117
 Salahor, 105
 Salahović, 117
 Salančanin, Mato, 131
 Salanti, Filip, 130
 Salanti, Pavo, 130
 Salantia, Mijo, 127
 Salavandić, 104
 Salih-aga, buljubaša, 71, 72
 Salih-aga, ostrovački kapetan, 59
 Salih-beg iz Novog, 112
 Salihović, 103, 106
 Salimić, 117, 121
 Salimović, 117
 Samardžić, Antun, 185, 352
 Samardžić, Nikola, 55, 56, 59, 65, 77
 Samardžić, Radovan, 21, 352
 Sami, 26
 Santalia, Marko, 128
 Saračević, 109, 117
 Sarailia, Toma, 149
 Sarajčići, 211
 Saranović, Hasan, 164
 Sari Ahmed-paša, 53, 69
 Sasulić, Tomo, 131
 Sašković, 117
 Savatije, mitropolit, 80, 282
 Savojski, Eugen, 12, 17, 51, 52, 53,
 54, 83, 88, 91, 106, 110, 139, 142,
 143, 144, 146, 148, 150, 166, 199,
 237, 294, 347, 354
 Scarabello, Giovanni, 24, 44, 338, 343
 Schlick, Leopold, 56
 Sdragić, 104
 Sečovič, Stipo, 129
 Seferovići, 117
 Sekalagići, 105
 Sekula, kapetan, 146
 Sekulić, Ante, 352
 Selim II, 247
 Selim, ćehaja, 48
 Selimovići, 117, 120, 211
 Semelac, Mato, 129
 Semelčić, Đuro, 128
 Senković, 108
 Serdarević, 117
 Seres, István, 50, 344
 Sesardić, Križan, 138
 Sevdijarevići, 117
 Sijerčići, 150, 211
 Silahdar Findıklılı Mehmed Ağa, 64,
 337
 Sinjarčović, Luka, 129
 Sito, Lak, 127
 Sitki, Saffet, 344
 Sjenar, 106
 Skarić, Vladislav, 34, 51, 69, 80, 107,
 110, 183, 193, 200, 344, 353
 Skenderbegović, 117
 Skenderović, Robert, 5, 123, 124,
 132, 142, 144, 148, 149, 194, 264,
 265, 344, 353
 Slavičić, 105
 Slavović, 117, 119
 Slijepčević, 117, 122
 Smailović, 117
 Smajić, Ramiza, 1, 2, 3, 37, 206, 229,
 230, 237, 241, 267, 270, 279, 344,
 353, 381, 382, 383, 384, 386, 387,
 388, 392
 Smičiklas, Tade, 138, 344
 Smiljanić, Ilija, 186
 Snegarov, Ivan, 81
 Sobjeski, Jan, kralj, 41, 238

- Sokolović, Ferhat-beg, 29
 Sokolović, Ferhat-paša, 29, 334, 346, 354
 Sokolović, Mehmed-paša, 282
 Sokolović, Osman A., 91, 344
 Sokolovići, 150, 211
 Soldo, Josip, 60, 105, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 154, 161, 164, 166, 172, 174, 180, 185, 190, 353
 Solimanović, 117
 Solovjev, Aleksandar, 80
 Sonino, 109
 Sorožan, 110
 Sproljanović, 104
 Sremac, Miko, 131
 Sremacz, Šimo, 127
 Srimac, Jakša, 126
 Srimac, Marinko, 126
 Srimac, Mato, 131
 Srimac, Tomo, 131
 Srimacz, Božo, 125, 127
 Srimacz, Jakob, 126
 Srimacz, Jakša, 126
 Srimacz, Marijan, 126
 Srimacz, Marinko, 126
 Srimacz, Živko, 126
 Stanič, Mato, 127
 Stanić, 135
 Stanojević, Gligor, 13, 118, 152, 158, 159, 171, 184, 189, 201, 213, 217, 337, 344, 353
 Starčević, Luka, 127
 Stazič, Petar, 132
 Stazić, Grgo, 129
 Stefana Dušana, 252
 Stepan, Malik, 131
 Stepan, Mato, 131
 Stepić, Grgo, 128
 Sterići, 135
 Stevanović, Tomo, 130
 Stimanović, Grgo, 127
 Stipanović, Stipo, 131
 Stipanović, Tomo, 131
 Stipanović, 135
 Stipanović, Martin, 131
 Stipanović, Mato, 131
 Stjepan, herceg, 122
 Stjepanović "Bosnese", Valentin, 147
 Stjepanović, Lovro, 147
 Stojak, Rudi, 225, 353
 Stojanović, Božo, 131
 Stojić, Mate, 176
 Strmić, 104
 Stupalo (Stupar), 136
 Stuper, 104
 Subhi, Mehmed-ef., 26
 Sučić, 117
 Sućeska, Avdo, 13, 35, 38, 66, 97, 106, 215, 216, 220, 269, 344, 353
 Sudár, Balázs, 178
 Suge, 117
 Sukići, 206
 Sukkeri, 52
 Sulejman-ef., defterdar Bosanskog beglerbegluka, 95
 Sulejmanović, 117
 Sulimanovich, Resu begh, 174
 Sultanović, alajbeg, 154
 Suljinović, 117
 Sümer, Faruk, 101, 354
 Sunarić, Filip, 132
 Sunarić, Marko, 132
 Suplikarevići, 117
 Svetković, Šima, 129
- Š**
 Šabanagići, 117
 Šabanović, 171
 Šabanović, Hazim, 13, 18, 29, 30, 33, 34, 36, 37, 39, 52, 54, 55, 62, 80, 105, 344, 354

- Šabanovići, 13, 18, 29, 30, 33, 34,
 36, 37, 39, 52, 54, 55, 62, 80, 105,
 117, 118, 344, 354
 Šabići, 103, 108, 136, 160, 171
 Šabovići, 206
 Šahinagić, 117, 122
 Šahinpašići, 211
 Šajnović, Miho, 129
 Šajtakovič, Živko, 126
 Šakir, 26
 Šalinović, Ivan, 138
 Šamić, 115
 Šamić, Midhat, 90, 344
 Šarić, Marko, 253
 Šarići, 135
 Šarošac, Đuro, 16, 125, 130, 132,
 237, 241, 264, 344
 Ščipeaglahović, 117
 Šehović, 115
 Šehovići, 109, 117, 120
 Šekula, Ivan, 88
 Šekularac, Božidar, 156
 Šemić, 117
 Šenderi, 211
 Šerići, 108
 Šerović, Petar D., 113, 114, 119, 344,
 354
 Šiklošac, Stipan, 131
 Šilić, Toma, 128
 Šilo, Stipan, 129
 Šimič, Stojan, 125
 Šimić, Božo, 125
 Šimić, Tomo, 127
 Šimunović, Andrija, 154
 Šipić, harambaša, 138
 Šipračić, fra Andrija, 132
 Šišić, Ferdo, 141, 345
 Šitović, fra Lovro, 172, 173, 189
 Šitović, Mehmed, 173
 Škapur, Hasan, 29, 354
 Škaričić, Mate, 164
 Škegro, Ante, 144, 179, 345, 354
 Škijan, Filip, 22, 354
 Šljivo, Galib, 120
 Šobajić, Petar, 122, 175, 205, 206, 345
 Šoić, 176, 177
 Šoić, Ana, 176
 Šokac, 123, 142, 157
 Šokac, Imre, 264
 Šokac, Ivaniš, 264
 Šokac, Matija, 264
 Šokac, Mitar, 264
 Šokčević, Luka, 127
 Štefić, Grgo, 127, 128
 Štifuti, Tomo, 131
 Štivič, Đuro, 128
 Štivić, Tomo, 131
 Štrbac, 103, 104, 105, 117
 Štrbac, Mehmed-aga, 105
 Štrkuljevići, 109
 Šubarici, 175
 Šučur, 177
 Šučur, Mate, 176
 Šugli, 240
 Šugli, Osman, 52, 53, 54, 69, 241
 Šumadia, Stojan, 126
 Šunjić, Marko, 345, 354
- T**
- Tadić Humković, Hadži-Gavro, 146
 Tahirovići, 206
 Talajić-Delija, Šimun, 173
 Tankovići, 211
 Tanović, Bakir, 107, 345
 Taradija, Živko, 126
 Taradžia, Živko, 126
 Tasovac, Jusuf, 188
 Temim, 118
 Temimović, 118
 Terpalić, Mato, 129
 Terprolić, 103

Thököly, Imre, 45, 49, 50, 344
 Tizze, Ilija, 147
 Tizze, Stjepan, 147
 Tkalac, Krunoslav, 157, 265, 355
 Toholj, Miroslav, 288
 Tokić, Tokić, 138
 Tolentino, 109
 Tolić/Tobić, 137
 Tomaševići, 135
 Tomić, Jovan N., 156, 196, 345
 Tomić, Šimun, 147
 Topalović, 118
 Topal-paša, Husejn, 113, 114
 Topal, Šerif Osman-paša, 267
 Topčić, 105
 Topuzić, 104
 Traljić, Seid, 195
 Tričković, Radmila, 79
 Trojanović, Sima, 271, 345
 Trojanović, Simo, 271
 Truhelka, Ćiro, 80, 263, 264, 345, 355
 Turaci, 118
 Turak, Mato, 128
 Turci, 118
 Turčin, 118
 Turići, 171
 Turnadžić-baša Mustafa-paša, 46
 Tvrtkovčanin, fra Jakov, 124, 146

U

Udovičić, 177
 Udovičić, Jela, 104, 177
 Udovičić, Marko, 176
 Udvarica, Matišta, 131
 Ūnsel, Kemal Edip, 345
 Ustalić, 118
 Uvenezović, 118
 Uza, Raduicza, 129
 Užičanin, Sabit, 52, 140
 Uzu, Đuro, 129

Uzunçarşılı, Ismail Hakkı, 17, 37,
 69, 345
 Uzunlić, 108

V

Vafirović, 118
 Vaizovići, 109
 Valentić, Mirko, 254
 Valier, Silvestar, 172
 Vandarić, Ivan, 127
 Vanilj, 105
 Vargha, Miko, 130
 Vargha, Tomo, 130
 Vasića, Milan, 13
 Vašić, Mijo, 127, 128
 Vasić, Milan, 92, 146, 254, 345, 355
 Veić, 177
 Veić, Jakovica, 176, 177
 Vekarić, Nenad, 17
 Veliki, Ivan, 126
 Veliki, Ivo, 126
 Veliki, Matia, 130
 Velimirović, M., 161, 355
 Veselinović, R., 185, 345
 Vešović, Marko, 288
 Vidaković, Jura, 124
 Vidoč, zimija, 204
 Vidović, Dragan, 258, 341
 Vid, Pavle, 128
 Vid, sin Mihovila, 316
 Vid, sin Petra, 316
 Vid, sin Šimuna, 316
 Vid, sin Stipana, 319
 Vilalić, 118
 Višo, 118, 150, 201, 205, 282
 Vladič, Ivan, 128
 Vlahović, 104, 181
 Vlasić, Mihajlo, 128
 von Hammer, Joseph, 58, 66, 98
 von Oettingen, Wolfgang, 56
 Voznjicin, Bogdanović, Prokopij, 57

- Vračevići, 118
 Vrandečić, Josip, 111, 112, 113, 114, 355
 Vranići, 161
 Vrašić, Vidak, 129
 Vrčić, fra Vjeko, 175, 176, 177, 345
 Vrlić, fra Stjepan, 175
 Vrnačić, 103
 Vučemilo, 136
 Vučić, Ivan, 60, 320, 323
 Vučić, Mato, 137
 Vučković, harambaša, 185
 Vučkovići, 135, 208
 Vučković, Mijo, 134
 Vučković, Pavle, 134, 161
 Vučković, Tadija, 134
 Vujinovići, 135
 Vukanović, Tatomir, 245
 Vukasović, 136
 Vukojević, Jakov, 137, 138
 Vukosavljević, Bariša, 176, 177
 Vuković, G., 286
 Vuković, Pavo, 131
 Vuk, Pavo, 131
- W**
- White, Hayden, 25, 26, 355
 Willigan, Dennis, 62, 192, 345
 Wittek, Paul, 65
- Z**
- Zahirović, Nedim, 355
 Zane, Marin, 66, 68
 Zarić, 104
 Zeferović, 118
 Zekić, 103
 Zelenkov, Anatolij I., 271, 273, 289, 355
 Zeliagić, 105
 Zelići, 109
 Zelif-aga, 133
 Zelov, Grgur, 166
 Zeno, Antonio, 112, 134, 136
 Zevi, 110
 Zeydan, Corci, 78, 337
 Zirojević, Olga, 108, 279, 280, 281, 282, 345
 Zlatanići, 175
 Zlatar, Hasan, 190
 Zlatarić, Marko, 134
 Zmajević, Andrija, 112
 Zmajević, barski nadbiskup, 66
 Zmajević, Kristofor, 112
 Zovković, Jure, 137
 Zrničić, 103
 Zule/Zulić, 103, 104
 Zulfikar-baša, pekar, 86
 Zulfikar-paša, 55
 Zulzauši, 119
 Zulzulaši, 118
 Zurkovići, 118
- Ž**
- Ždero, 103, 321
 Ždral, Ivan, 127, 128
 Žeraljić, 103
 Žigo, Vid, 138
 Žiljević, 103
 Živanović, Đorđe, 238, 345
 Živković, Vikadin, 125
 Živković, Grgo, 129
 Živković, Mato, 132
 Žujevići s Police, 161
 Žuljević, 136
 Županić, Niko, 259, 260, 355

O AUTORICI

Ramiza Smajić (Ibrahimović) rođena je 1966. godine u Visokom, Bosna i Hercegovina. Diplomirani orijentalista – turkolog i arabista postaje na Odsjeku za orijentalistiku Filozofskog fakulteta u Sarajevu 1989. godine. Na Odsjeku za historiju istog fakulteta dobija zvanje magistre historijskih nauka, a na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu stiče zvanje doktorice humanističkih znanosti, polje: povijest.

Od 1990. do 1993. godine zaposlena je na mjestu asistenta u Historijskom odjeljenju Orijentalnog instituta u Sarajevu. Zbog opsade Sarajeva, naredne dvije godine je angažirana na Islamskoj pedagoškoj akademiji u Zenici kao asistent na predmetu Arapski jezik i predavač na predmetu Orijentalno-islamska civilizacija, nastavnik arapskog jezika u OŠ „Safvet-beg Bašagić“ te zaposlena kao glavni i odgovorni urednik TV Visoko do 1995. godine. U periodu od 1996. do 2000. godine, radi u Odjeljenju specijalnih zbirki Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine kao voditelj Zbirke rukopisne i rijetke knjige, potom i v.d. rukovodioca Odjeljenja specijalnih zbirki i „Bosniace“. Od 2000. godine Ramiza Smajić je zaposlena u Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu kao naučni saradnik za stariju historiju (osmanski period).

Od početka rada u Orijentalnom institutu uključena je u makro-projekat Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

DC XIII/2, na koautorskom priređivanju najstarijeg katastarskog popisa live Bosne iz 1468/9. godine. Iz oblasti historije i osmanistike do danas je objavila monografiju *Bosanska krajina: historija, legende i mitovi* (Sarajevo: Dobra Knjiga, 2009), knjigu izvora osmanske provenijencije *Osmanski popisni defteri stanovništva Visokog i okoline iz 1850. godine* (Sarajevo: Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka; Visoko: Gradska biblioteka, 2022), više naučnih i stručnih radova, prikaza, predgovora, recenzija, javnih predavanja, publicističkih članaka. Prevela je i nekoliko djela sa francuskog, arapskog i turskog jezika.

Učestvovala je na desetinama naučnih skupova u zemlji i inostranstvu, a njeni radovi se mogu naći u godišnjacima i časopisima kao što su: *Prilozi za orijentalnu filologiju*, *Prilozi Instituta za historiju*, *Context: časopis za interdisciplinarnu studije*, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, *Ljudska prava: časopis za sve pravno-političke probleme*, *Godišnjak BZK Preporod*, *Saznanja: časopis za historiju*, *Gračanički glasnik: časopis za kulturnu historiju*, *Beharistan: časopis za kulturu*, *Geotehnika u funkciji zaštite okoliša*, *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, *Novi Muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, *Hercegovina: časopis za kulturno i istorijsko nasljeđe*, *Bosniaca*, *Pregled: časopis za društvena pitanja*, *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, *Korak*, *Islamska misao*, *Odjek*, *Socijaldemokrat*, *Nova misao: časopis za savremenu kulturu Vojvodine* i dr.

Ramiza Smajić
MIGRACIJE I BOSANSKI EJALET: 1683-1718.

HISTORIJSKE MONOGRAFIJE
Knjiga 24

Izdavač:

Univerzitet u Sarajevu — Institut za historiju
Podgaj 6, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
<http://www.iis.unsa.ba>

Za izdavača

Dr. Sedad Bešlija

Lektor

Amina Uzunalić

Dizajn i tehničko uređenje

Amra Mekić

Slikovno rješenje naslovnice

Dženan Jusić

Tiraž

300

Štampa

Štamparija Fojnica

Za štampariju

Mirsad Mujčić

Sarajevo, 2022.